Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
VERICA TRSTENJAK
prednesené 8. septembra 2011 [1]

Vec C-282/10

Maribel Dominguez
proti
Centre informatique du Centre Ouest Atlantique,
Préfet de la région Centre

[návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný Cour de cassation (Francúzsko)]

„Článok 31 ods. 2 Charty — Základné sociálne práva — Všeobecné právne zásady — Horizontálny účinok smerníc — Článok 7 smernice 2003/88/ES — Pracovné podmienky — Organizácia pracovného času — Právo na platenú dovolenku za kalendárny rok — Vznik práva na dovolenku nezávisle od povahy a dĺžky neprítomnosti pracovníka — Vnútroštátna právna úprava, ktorá podmieňuje priznanie nároku na túto dovolenku skutočným výkonom práce v minimálnej dĺžke desať dní — Povinnosť vnútroštátneho súdu neuplatniť vnútroštátne ustanovenia, ktoré odporujú právu Únie“

Obsah

I – Úvod 3

II – Právny rámec 4

A – Právo Únie 4

1. Charta základných práv Európskej únie 4

2. Smernica 2003/88 4

B – Vnútroštátne právo 5

III – Skutkový stav, konanie vo veci samej a prejudiciálne otázky 6

IV – Konanie pred Súdnym dvorom 7

V – Hlavné tvrdenia účastníkov konania 7

1 — Jazyk prednesu: nemčina.
Jazyk konania: francúzština.

A – O prvej otázke 7

B – O druhej otázke 7

C – O tretej otázke 9

VI – Právna analýza 9

A – O prvej otázke 9

B – O druhej otázke 12

1. Všeobecná časť 12

a) Podstatné právne aspekty 12

b) Existencia sporu medzi jednotlivcami 12

2. Úloha vnútroštátneho súdu v spore medzi jednotlivcami 13

a) Hranice uplatniteľnosti smerníc vyplývajúce z práva Únie 13

b) Možné alternatívne prístupy 15

i) Priama uplatniteľnosť základného práva vyplývajúceho z článku 31 ods. 2 Charty . 15

– Uplatniteľnosť Charty 15

– Povaha základného práva 16

– Neexistencia účinkov voči tretím osobám 17

– Záver 20

ii) Priama uplatniteľnosť prípadnej všeobecnej právnej zásady 20

– Miesto práva na dovolenku za kalendárny rok v právnom poriadku Únie 20

– Uplatniteľnosť všeobecnej právnej zásady medzi jednotlivcami 27

– Záver 32

iii) Uplatnenie všeobecnej právnej zásady vo forme konkretizovanej smernicou 2003/88 32

– Prístup Súdneho dvora v rozsudku Kücükdeveci 33

– Uplatniteľnosť tohto prístupu na právo na dovolenku za kalendárny rok 33

– Záver 38

c) Konečný záver 38

3. Subsidiárne zodpovednosť členského štátu za porušenie práva Únie 38

4. Záver 39

C – O tretej otázke 39

VII – Návrh 41

I – Úvod

1. V tomto prejudiciálnom konaní podľa článku 267 ZFEÚ francúzsky Cour de cassation (ďalej len „vnútroštátny súd“) kladie Súdnemu dvoru tri otázky týkajúce sa výkladu článku 7 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času. [2]

2. Tento návrh na začatie prejudiciálneho konania má pôvod v spore medzi M. Dominguezovou (ďalej len „navrhovateľka v konaní vo veci samej“) a jej zamestnávateľom Centre informatique du Centre Ouest Atlantique (ďalej len „odporca v konaní vo veci samej“), ktorý sa týka otázky, či a prípadne do akej miery je odporca v konaní vo veci samej povinný zaplatiť navrhovateľke v konaní vo veci samej finančnú náhradu za dovolenku za kalendárny rok, ktorú si nemohla zobrať z dôvodu úrazu. Podľa vnútroštátneho súdu spôsob výpočtu dĺžky tejto dovolenky predstavuje dôležitú otázku, ktorú je potrebné objasniť, pričom osobitosť tejto veci spočíva v tom, že jednak uplatniteľné vnútroštátne právo podmieňuje vznik práva na dovolenku za kalendárny rok minimálnym počtom dní odpracovaných pracovníkom a jednak akákoľvek neprítomnosť na pracovisku z dôvodu úrazu sa nepovažuje za pracovný čas.

3. Nemožno však konštatovať existenciu práva na dovolenku, ani prípadne určiť jeho presný rozsah bez toho, aby bolo najprv jasné, či vyššie citované vnútroštátne ustanovenia možno vo všeobecnosti považovať za zlučiteľné s článkom 7 smernice 2003/88 a či sa navrhovateľka môže voči odporcovi odvolávať priamo na túto smernicu. Na jednej strane prejednávaná vec vyvoláva právne otázky, na ktoré už Súdny dvor poskytol jednoznačnú odpoveď, takže v zásade stačí, ak len odkáže na relevantné rozsudky. Na druhej strane sa má Súdny dvor vyjadriť k otázke, aké je miesto práva na platenú dovolenku za kalendárny rok v hierarchii noriem právneho poriadku Únie, a k otázke, či sa naň pracovník môže prípadne odvolávať aj priamo voči svojmu zamestnávateľovi.

4. Na tento účel je potrebné preskúmať štyri rozdielne prístupy, ktoré musia umožniť pracovníkovi uplatniť svoje práva voči zamestnávateľovi. V prvom rade je potrebné preskúmať možnosť horizontálneho účinku smerníc. Ďalej je potrebné posúdiť priamu uplatniteľnosť článku 31 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie vzhľadom na to, že Charta medzičasom nadobudla právnu záväznosť. Ďalšou alternatívou, ktorou sa budem zaoberať, je priama uplatniteľnosť prípadnej všeobecnej právnej zásady, ktorá by zaručovala právo pracovníka na dovolenku za kalendárny rok. Napokon preskúmam, do akej miery možno použiť prístup, ktorý Súdny dvor sformuloval v rozsudku Kücükdeveci [3]. V tejto súvislosti podrobne rozoberiem výhody a nevýhody tohto prístupu. Prejednávaná vec poskytuje Súdnemu dvoru príležitosť zaoberať sa týmto prístupom z dogmatického hľadiska a v prípade potreby ho špecifikovať.

2 — Ú. v. EÚ L 299, s. 9; Mim. vyd. 05/004, s. 381.

3 — Rozsudok z 19. januára 2010, C-555/07, Zb. s. I-365.

II – Právny rámec

A – *Právo Únie*[4]

1. Charta základných práv Európskej únie

5. Hlava IV („Solidarita“) Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) upravuje v článku 31 právo každého pracovníka na „spravodlivé a primerané pracovné podmienky“. Článok 31 ods. 2 stanovuje:

„Každý pracovník má právo na stanovenie najvyššej prípustnej dĺžky pracovného času, denný a týždenný odpočinok, ako aj každoročnú platenú dovolenku.“

6. Hlava VII („Všeobecné ustanovenia“) určuje rozsah pôsobnosti Charty. Článok 51 ods. 1 stanovuje:

„Ustanovenia tejto charty sú pri dodržaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie. V dôsledku toho rešpektujú práva, dodržiavajú zásady a podporujú ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami a pri zachovaní obmedzení právomocí Únie, ktoré boli na ňu prenesené zmluvami.“

2. Smernica 2003/88

7. Článok 1 smernice 2003/88 stanovuje:

„Účel a rozsah pôsobnosti

1. Táto smernica ustanovuje minimálne požiadavky na bezpečnosť a ochranu zdravia pre organizáciu pracovného času.

2. Táto smernica sa vzťahuje na:

a) minimálne doby… ročnej dovolenky…

…“

8. Článok 7 tejto smernice stanovuje:

„Ročná dovolenka

1. Členské štáty prijmú nevyhnutné opatrenia zabezpečujúce, že každý pracovník bude mať nárok na platenú ročnú dovolenku v trvaní najmenej štyroch týždňov v súlade s podmienkami pre vznik nároku a pre poskytnutia takej dovolenky, ustanovenými vnútroštátnymi právnymi predpismi a/alebo praxou.

2. Namiesto minimálnej doby ročnej platenej dovolenky nemôže byť vyplatená peňažná náhrada, s výnimkou prípadov skončenia pracovného pomeru.“

9. V súlade s článkom 17 smernice 2003/88 sa členské štáty môžu odchýliť od niektorých ustanovení tejto smernice. Nepripúšťa sa nijaká odchýlka od článku 7 tejto smernice.

4 — Rovnako ako označenia použité v ZEÚ a ZFEÚ pojem „právo Únie“ je tu použitý ako pojem, ktorý označuje právo Spoločenstva a zároveň právo Únie. Ďalej v týchto návrhoch budem v prípade odkazov na konkrétne ustanovenia primárneho práva citovať ustanovenia uplatniteľné *ratione temporis*.

B – *Vnútroštátne právo*

10. Podľa článku L.223-2 prvého odseku Zákonníka práce, ktorý sa vzťahuje na konanie vo veci samej:

„Pracovník, ktorý preukáže, že počas referenčného roka bol zamestnaný u toho istého zamestnávateľa počas obdobia, ktoré zodpovedá aspoň jednému mesiacu výkonu práce, má právo na dovolenku v trvaní dva a pol pracovného dňa za mesiac práce, pričom celková dĺžka nárokovateľnej dovolenky nesmie prekročiť tridsať pracovných dní.“

11. Podľa článku L. 3141-3 nového Zákonníka práce v znení zákona z 20. augusta 2008:

„Zamestnanec, ktorý preukáže, že pracoval u toho istého zamestnávateľa počas obdobia, ktoré zodpovedá aspoň desiatim dňom výkonu práce, má právo na dovolenku v trvaní dva a pol pracovného dňa za mesiac práce. Celková dĺžka nárokovateľnej dovolenky nesmie prekročiť tridsať pracovných dní.“

12. Podľa článku L. 223-4 vtedy platného Zákonníka práce:

„Za mesiac výkonu práce sa na účely určenia dĺžky dovolenky považuje obdobie štyroch týždňov alebo dvadsiatich štyroch dní práce. Obdobia platenej dovolenky, náhradné voľno podľa článku L. 212-5-1 tohto zákonníka a článku L. 712-9 poľnohospodárskeho zákonníka, obdobia materskej dovolenky podľa článkov L. 122-25 až L. 122-30, dni pracovného voľna získané z dôvodu skrátenia pracovného času a obdobie prerušenia výkonu pracovnej zmluvy z dôvodu pracovného úrazu alebo choroby z povolania v maximálnej neprerušenej dĺžke jedného roka sa považujú za výkon práce. (Za výkon práce sa na účely určenia dĺžky dovolenky považujú tiež obdobia, počas ktorých bol zamestnanec alebo učeň z akéhokoľvek dôvodu v službe štátu alebo bol do nej povolaný.)“

13. Súčasný článok L. 3141-5 Zákonníka práce stanovuje:

„Za obdobia výkonu práce sa na účely určenia dĺžky dovolenky považujú:

1. obdobia platenej dovolenky;

2. obdobia materskej, otcovskej a adopčnej dovolenky a dovolenky na adopciu a výchovu detí;

3. povinné náhradné voľno podľa článku L. 3121-26 tohto zákonníka a článku L. 713-9 poľnohospodárskeho zákonníka;

4. dni pracovného voľna získané z dôvodu skrátenia pracovného času;

5. obdobia v maximálnej neprerušenej dĺžke jedného roka, počas ktorých bol výkon pracovnej zmluvy prerušený z dôvodu pracovného úrazu alebo choroby z povolania;

6. obdobia, počas ktorých bol zamestnanec z akéhokoľvek dôvodu v službe štátu alebo bol do nej povolaný.“

14. Článok XIV vzorového nariadenia pripojeného k národnej kolektívnej zmluve zamestnancov orgánov sociálneho zabezpečenia v odseku 4 stanovuje, že nárok na dovolenku za kalendárny rok nevzniká v roku vymedzenom neprítomnosťami z dôvodu choroby alebo dlhodobej choroby, ktorá spôsobila prerušenie práce v dĺžke dvanásť a viac po sebe nasledujúcich mesiacov, neprítomnosťami z dôvodu povinnej vojenskej služby, neplateným voľnom podľa článkov 410, 44 a 46 kolektívnej zmluvy a že tento nárok opätovne vzniká v deň opätovného nástupu do práce, pričom dĺžka dovolenky sa určí pomerne k času výkonu práce, na základe ktorého ešte nebola priznaná dovolenka za kalendárny rok.

III – Skutkový stav, konanie vo veci samej a prejudiciálne otázky

15. Navrhovateľka v konaní vo veci samej je od 10. januára 1987 zamestnaná u odporcu v konaní vo veci samej, na ktorého sa vzťahuje kolektívna zmluva pre zamestnancov orgánov sociálneho zabezpečenia.

16. Dňa 3. novembra 2005 navrhovateľka vo veci samej utrpela úraz počas cesty zo svojho bydliska na pracovisko. Po tomto úraze bola od 3. novembra 2005 do 7. januára 2007 práceneschopná.

17. Dňa 8. januára 2007 opäť začala pracovať na polovičný úväzok a od 8. februára 2007 na plný úväzok. Po jej návrate jej odporca v konaní vo veci samej oznámil počet dní dovolenky, na ktorú mala nárok, podľa svojich výpočtov založených na dĺžke jej neprítomnosti. Navrhovateľka v konaní vo veci samej spochybnila tento výpočet a žiadala od svojho zamestnávateľa 22,5 dňa platenej dovolenky za toto obdobie a subsidiárne vyplatenie kompenzačnej náhrady vo výške 1 971,39 eura.

18. Svoje práva najprv uplatnila na Conseil des pruďhommes de Limoges, ktorá jej nároky zamietla rozhodnutím z 15. januára 2008. Následne podala proti tomuto rozhodnutiu odvolanie na Cour ďappel de Limoges. Jej odvolanie však bolo zamietnuté rozsudkom zo 16. septembra 2008, v ktorom Cour ďappel okrem iného konštatoval, že odporca v konaní vo veci samej ako zamestnávateľ správne použil relevantné pracovnoprávne ustanovenia a odmietol uznať vznik práva na dovolenku, keďže navrhovateľka bola v dôsledku svojho úrazu na ceste do zamestnania neprítomná dlhšie ako dvanásť mesiacov a počas tohto obdobia skutočne nepracovala. Cour ďappel tiež konštatoval, že navrhovateľka v konaní vo veci samej sa nemôže odvolávať na ustanovenia vzťahujúce sa na prípad pracovného úrazu.

19. Navrhovateľka v konaní vo veci samej svojou kasačnou sťažnosťou podanou na Cour de cassation napáda tento rozsudok, pričom jednak tvrdí, že úraz na ceste do zamestnania treba posudzovať rovnako ako pracovný úraz a že v dôsledku toho sa má na ňu vzťahovať rovnaká právna úprava, a jednak tvrdí, že pri výpočte platenej dovolenky treba obdobie prerušenia jej pracovnej zmluvy v nadväznosti na úraz na ceste do zamestnania posudzovať rovnako ako skutočný pracovný čas.

20. Vnútroštátny súd vzhľadom na judikatúru Súdneho dvora, ktorú vo veľkom rozsahu cituje, vyjadruje pochybnosti, ktoré sa týkajú tak zlučiteľnosti relevantných vnútroštátnych pracovnoprávnych ustanovení, ako aj povinnosti vnútroštátneho súdu neuplatniť vnútroštátne ustanovenia, ktoré odporujú právu Únie.

21. Za týchto okolností Cour de cassation prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa článok 7 ods. 1 smernice 2003/88/ES vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnym ustanoveniam alebo praxi, podľa ktorých právo na platenú dovolenku za kalendárny rok podlieha podmienke skutočného výkonu práce v minimálnej dĺžke desať dní (alebo jeden mesiac) počas referenčného obdobia?

2. V prípade kladnej odpovede, ukladá článok 7 smernice 2003/88/ES, ktorý ukladá zamestnávateľovi osobitnú povinnosť tým, že zakladá právo na platenú dovolenku zamestnanca, ktorý nebol zo zdravotných dôvodov prítomný v práci počas obdobia jedného roka a viac, vnútroštátnemu súdu, ktorý rozhoduje o spore medzi jednotlivcami, povinnosť neuplatniť odporujúce vnútroštátne ustanovenie, podľa ktorého vznik práva na platenú dovolenku za kalendárny rok v tomto prípade podlieha podmienke skutočného výkonu práce v minimálnej dĺžke desať dní počas referenčného roka?

3. Vzhľadom na to, že článok 7 smernice 2003/88 nerozlišuje medzi pracovníkmi podľa toho, či ich neprítomnosť na pracovisku počas referenčného obdobia bola spôsobená pracovným úrazom, chorobou z povolania, úrazom na ceste do zamestnania a späť alebo chorobou, ktorá nie je

chorobou z povolania, majú pracovníci podľa tohto predpisu právo na platenú dovolenku v rovnakej dĺžke bez ohľadu na príčinu ich neprítomnosti zo zdravotných dôvodov, alebo sa tento predpis má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby sa dĺžka platenej dovolenky mohla líšiť podľa príčiny neprítomnosti zamestnanca, ak vnútroštátne právo za určitých podmienok stanovuje platenú dovolenku za kalendárny rok, ktorá prekračuje minimálnu dĺžku štyroch týždňov stanovenú smernicou?“

IV – Konanie pred Súdnym dvorom

22. Návrh na začatie prejudiciálneho konania z 2. júna 2010 bol doručený do kancelárie Súdneho dvora 7. júna 2010.

23. Účastníci konania vo veci samej, francúzska, dánska a holandská vláda, ako aj Európska komisia podali písomné pripomienky v lehote stanovenej článkom 23 Štatútu Súdneho dvora Európskej únie.

24. Na pojednávaní konanom 17. mája 2011 predniesli pripomienky splnomocnení zástupcovia účastníkov konania vo veci samej, francúzskej, dánskej a holandskej vlády, ako aj Komisie.

V – Hlavné tvrdenia účastníkov konania

A – *O prvej otázke*

25. *Všetky oprávnené subjekty* zhodne tvrdia, že odpoveď na prvú prejudiciálnu otázku vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, a najmä z rozsudkov BECTU[5] a Schultz-Hoff a i.[6] Navrhujú odpovedať na túto prejudiciálnu otázku v tom zmysle, že článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 bráni vnútroštátnym ustanoveniam alebo praxi, ktoré podmieňujú právo na platenú dovolenku za kalendárny rok skutočným výkonom práce v minimálnej dĺžke desať dní (alebo jeden mesiac) počas referenčného obdobia.

B – *O druhej otázke*

26. Tak argumentácia, ako aj odpovede na túto prejudiciálnu otázku, ktoré navrhujú oprávnené subjekty, sa od seba podstatne líšia.

27. *Navrhovateľka v konaní vo veci samej* poukazuje na rozsudky Simmenthal[7] a Melki a Abdeli[8] a v tejto súvislosti uvádza, že priama uplatniteľnosť článku 7 smernice 2003/88 nie je spochybnená konštatovaniami, ktoré Súdny dvor uviedol v rozsudku BECTU. Podľa jej názoru je situácia pre vnútroštátny súd jednoduchá, keďže je povinný neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré podmieňuje výkon práva na platenú dovolenku za kalendárny rok splnením podmienky, ktorá je nezlučiteľná s právom Únie.

5 — Rozsudok z 26. júna 2001, C-173/99, Zb. s. I-4881.

6 — Rozsudok z 20. januára 2009, C-350/06 a C-520/06, Zb. s. I-179.

7 — Rozsudok z 9. marca 1978, 106/77, Zb. s. 629.

8 — Rozsudok z 22. júna 2010, C-188/10 a C-189/10, Zb. s. I-5667.

28. *Odporca v konaní vo veci samej* sa odvoláva na judikatúru citovanú vnútroštátnym súdom a vyvodzuje z nej opačný záver. Podľa jeho názoru zo zásad sformulovaných v tejto judikatúre vyplýva, že vnútroštátny súd nemôže neuplatniť ustanovenie vnútroštátneho práva z dôvodu, že je v rozpore so smernicou Spoločenstva, v rámci sporu medzi jednotlivcami. Takýto postup by totiž predstavoval výklad *contra legem*. Vzhľadom na samotnú definíciu smernice, ktorá predstavuje predpis určený členským štátom a nevytvára priame povinnosti vo vzťahu k občanom, niet dôvodu odchýliť sa od tejto ustálenej judikatúry, keďže by to malo za následok zrušenie rozdielu medzi smernicami a nariadeniami.

29. *Francúzska a holandská vláda* idú vo svojej analýze judikatúry ešte o niečo ďalej.

30. Napríklad *francúzska vláda* nepoukazuje len na judikatúru citovanú Cour de cassation, ale aj na rozsudky Mangold [9] a Kücükdeveci [10]. Francúzska vláda zastáva názor, že Súdny dvor v týchto rozsudkoch ďalej rozvinul svoju judikatúru týkajúcu sa situácie, keď vnútroštátny súd musí posúdiť vnútroštátne ustanovenia, ktoré sú v rozpore s právom Únie. Podľa tejto judikatúry v prípade rozporu medzi vnútroštátnym ustanovením a všeobecnou zásadou práva Únie musí vnútroštátny súd nevyhnutne neuplatniť vnútroštátne ustanovenie. V tejto súvislosti francúzska vláda uvádza, že hoci právo každého pracovníka na platenú dovolenku za kalendárny rok treba považovať za „mimoriadne dôležitú zásadu sociálneho práva Únie“, toto právo doteraz Súdny dvor neuznal za všeobecnú zásadu práva Únie, ako napríklad zákaz diskriminácie na základe veku. V dôsledku toho vyššie citovanú judikatúru nemožno rozšíriť na právo na platenú dovolenku za kalendárny rok.

31. Z tohto dôvodu francúzska vláda navrhuje odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku v tom zmysle, že v prípade, ak by článok 7 ods. l smernice 2003/88 bránil vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje, že vznik práva na dovolenku za kalendárny rok je podmienený skutočným výkonom práce v minimálnej dĺžke desať dní (alebo jeden mesiac) počas referenčného obdobia, toto ustanovenie by neumožnilo vnútroštátnemu súdu, ktorý rozhoduje spor medzi jednotlivcami, neuplatniť vnútroštátnu právnu úpravu.

32. *Holandská vláda* obmedzuje svoje pripomienky na túto prejudiciálnu otázku. Zastáva názor, že v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora citovanou Cour de cassation súd, ktorý rozhoduje spor medzi jednotlivcami, nie je povinný neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré je v rozpore s ustanovením smernice. Naopak vnútroštátny súd musí vyložiť a aplikovať vnútroštátne právo vo svetle smernice.

33. Podľa holandskej vlády rozsudok Kücükdeveci a skutočnosť, že právo na dovolenku za kalendárny rok sa považuje za „mimoriadne dôležitú zásadu sociálneho práva Spoločenstva“ nevedú k odlišnému záveru, a to tým skôr, že táto zásada nepredstavuje všeobecnú právnu zásadu.

34. Zatiaľ čo francúzska a holandská vláda dospievajú k záveru, že nemožno použiť úvahy Súdneho dvora uvedené v rozsudku Kücükdeveci, *Komisia* nevidí nijaký dôvod, pre ktorý by sa tieto úvahy analogicky nevzťahovali na prejednávanú vec.

35. Podľa Komisie je potrebné odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku v tom zmysle, že prináleží vnútroštátnemu súdu, aby v rozsahu svojich právomocí zabezpečil právnu ochranu, ktorú jednotlivcom priznáva právo Únie, a zaručil úplný účinok tejto ochrany tým, že v prípade potreby neuplatní akékoľvek vnútroštátne ustanovenie, ktoré je v rozpore s právom na platenú dovolenku za kalendárny rok.

9 — Rozsudok z 22. novembra 2005, C-144/04, Zb. s. I-9981.

10 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 3.

C – *O tretej otázke*

36. *Navrhovateľka v konaní vo veci samej* navrhuje odpovedať na túto prejudiciálnu otázku v tom zmysle, že článok 7 smernice 2003/88 bráni tomu, aby dĺžka platenej dovolenky bola odlišná v závislosti od príčiny neprítomnosti zamestnanca. Toto ustanovenie smernice naopak stanovuje, že pracovníci majú právo na platenú dovolenku rovnakej dĺžky nezávisle od príčiny neprítomnosti pracovníka.

37. *Odporca v konaní vo veci samej* zastáva opačné stanovisko. Podľa jeho názoru článok 7 smernice 2003/88 nebráni tomu, aby pravidlá upravujúce určovanie dĺžky platenej dovolenky za kalendárny rok boli priaznivejšie pre zamestnancov neprítomných z dôvodu choroby z povolania alebo pracovného úrazu ako pre zamestnancov neprítomných z dôvodu choroby, ktorá nie je chorobou z povolania, alebo úrazu, ktorý nie je pracovným úrazom, vzhľadom na posudzovanie obdobia neprítomnosti ako obdobia skutočného výkonu práce.

38. *Francúzska vláda* z vyššie citovanej judikatúry Súdneho dvora vyvodzuje, že článok 7 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že dĺžka platenej dovolenky za kalendárny rok sa môže líšiť v závislosti od dôvodu neprítomnosti pracovníka, keďže je zaručená minimálna dĺžka dovolenky za kalendárny rok v trvaní štyroch týždňov, ktorá je stanovená tým istým článkom.

39. *Komisia* poukazuje na to, že v návrhu na začatie prejudiciálneho konania nie je jasne opísaná situácia vo vnútroštátnom práve, z ktorej táto otázka vychádza, ale napriek tomu navrhuje odpovedať na ňu v rovnakom zmysle, ako navrhuje francúzska vláda.

VI – Právna analýza

A – *O prvej otázke*

40. Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 oprávňuje členský štát, aby podmienil výkon práva na platenú dovolenku za kalendárny rok minimálnou dobou práce, ktorej dĺžka je stanovená vnútroštátnym právom, pričom táto doba bola vo francúzskom práve pôvodne stanovená na jeden mesiac a v dôsledku zmeny právnej úpravy bola skrátená na desať dní.

41. Odpoveď na túto otázku vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, ale najmä z rozsudkov BECTU a Schultz-Hoff a i. Z tohto dôvodu je potrebné pripomenúť relevantné konštatovania, ktoré uviedol Súdny dvor, a následne preskúmať, či ich možno použiť v prejednávanej veci.

42. Ako Súdny dvor zdôraznil v ustálenej judikatúre, právo na platenú dovolenku za kalendárny rok sa musí považovať za mimoriadne dôležitú zásadu sociálneho práva Únie, od ktorej sa nemožno odchýliť a ktorú príslušné vnútroštátne orgány môžu vykonávať len v medziach výslovne stanovených samotnou smernicou 2003/88.[11] Toto zakotvenie práva na platenú dovolenku za kalendárny rok

11 — Pozri rozsudky BECTU, už citovaný v poznámke pod čiarou 5, bod 43; z 18. marca 2004, Merino Gómez, C-342/01, Zb. s. I-2605, bod 29, a zo 16. marca 2006, Robinson-Steele a i., C-131/04 a C-257/04, Zb. s. I-2531, bod 48; pokiaľ ide o smernicu 2003/88, pozri rozsudky Schultz-Hoff a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 22, z 10. septembra 2009, Vicente Pereda, C-277/08, Zb. s. I-8405, bod 18, a z 22. apríla 2010, Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhäuser Tirols, C-486/08, Zb. s. I-3527, bod 28. Pozri zhrnutie judikatúry v SCHRAMMEL, W., WINKLER, G.: *Europäisches Arbeits- und Sozialrecht*. Wien 2010, s. 179 a nasl.

v sekundárnom práve vyjadruje vôľu normotvorcu Únie zaručiť pracovníkovi vo všetkých členských štátoch skutočný odpočinok, „aby bola zabezpečená účinná ochrana jeho bezpečnosti a zdravia“.[12] Ako Súdny dvor uviedol vo svojej judikatúre, cieľom práva na platenú dovolenku za kalendárny rok je umožniť pracovníkovi odpočinúť si a poskytnúť mu čas na oddych a zotavenie sa.[13]

43. Najmä z dôvodu mimoriadneho významu, ktorý právny poriadok Únie priznáva tejto zásade, Súdny dvor v bode 52 už citovaného rozsudku BECTU konštatoval, že článok 7 ods. 1 smernice 93/104/ES, ktorého znenie je totožné so znením článku 7 ods. 1 smernice 2003/88, ktorým bol uvedený článok nahradený, „bráni tomu, aby členské štáty jednostranne obmedzili právo na platenú dovolenku za kalendárny rok priznané všetkým pracovníkom uplatnením *podmienky* vzniku uvedeného práva, v dôsledku ktorej toto právo niektorým pracovníkom nepatrí“.

44. V bode 53 toho istého rozsudku Súdny dvor ďalej poukázal na to, že členské štáty môžu „vo svojej vnútroštátnej úprave vymedziť podmienky výkonu a realizácie práva na platenú dovolenku za kalendárny rok stanovením konkrétnych okolností, za ktorých môžu pracovníci využiť toto právo, ktoré im patrí v súvislosti so všetkými obdobiami vykonanej práce, avšak nie sú oprávnené nijako podmieniť samotný *vznik* tohto práva, ktoré vyplýva priamo zo smernice 93/104“.

45. V bode 55 tohto rozsudku Súdny dvor dodal, že „opatrenia prijaté členskými štátmi na vykonanie predpisov môžu zahŕňať určité odchýlky, pokiaľ ide o podmienky výkonu práva na platenú dovolenku za kalendárny rok, keďže smernica 93/104 napokon stanovuje len minimálne predpisy na harmonizáciu na úrovni Spoločenstva v oblasti organizácie pracovného času a ponecháva na členské štáty, aby prijali potrebné vykonávacie a aplikačné ustanovenia. V tejto súvislosti Súdny dvor zdôrazňuje, že táto smernica neumožňuje členským štátom vylúčiť samotný *vznik* práva, ktoré je výslovne priznané všetkým pracovníkom“.

46. Vyššie citovanú judikatúru je potrebné chápať v tom zmysle, že Súdny dvor v zásade uznáva právomoc členských štátov, pokiaľ ide o prijatie takzvaných vykonávacích ustanovení, ktorými sú oprávnené podrobne upraviť určité aspekty výkonu práva na dovolenku za kalendárny rok, ako je spôsob, akým si pracovníci môžu vziať dovolenku, na ktorú majú právo na základe prvých týždňov výkonu práce. Táto vnútroštátna právomoc prijať vykonávacie ustanovenia však končí v prípade, ak prijatá právna úprava ovplyvňuje efektivitu práva na platenú dovolenku za kalendárny rok do takej miery, že už nie je zaručené dosiahnutie cieľa práva na dovolenku za kalendárny rok. Je to tak najmä v prípade vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá nestanovuje, „ako“, ale „či“ sa toto právo vykoná.

47. Ako uznala sama francúzska vláda, zjavne je to tak v prípade právnej úpravy posudzovanej v prejednávanej veci, a to tým skôr, že samotný vznik práva je podmienený tým, že pracovník musí odpracovať minimálne jeden mesiac (v prípade článku L. 223-2 prvého odseku Zákonníka práce, ktorý bol medzičasom zmenený) alebo desať dní (v prípade súčasného článku L. 3141-3 Zákonníka práce). Ako francúzska vláda podrobne odôvodnila vo svojich písomných pripomienkach, výber tejto minimálnej desaťdňovej doby je odôvodnený pravidlami určovania dĺžky dovolenky za kalendárny rok. Táto dovolenka zodpovedá určitému počtu pracovných dní a jeden deň dovolenky podľa tejto metódy výpočtu zodpovedá desiatim pracovným dňom.

48. Ako však francúzska vláda sama uznala, odkaz na potrebu presného výpočtu dovolenky za kalendárny rok v konkrétnom prípade nič nemení na tom, že judikatúra Súdneho dvora nestanovuje nijakú výnimku z pravidla, podľa ktorého realizácia práva na platenú dovolenku za kalendárny rok pri jeho vykonaní na vnútroštátnej úrovni nemôže byť ohrozená vnútroštátnymi opatreniami. V tejto súvislosti je potrebné špecifikovať, že skutkové okolnosti, za ktorých bol vydaný rozsudok BECTU, sú

12 — Pozri rozsudky BECTU, už citovaný v poznámke pod čiarou 5, bod 44; Merino Gómez, už citovaný v poznámke pod čiarou 11, bod 30; Schultz-Hoff a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 23, a Vicente Pereda, už citovaný v poznámke pod čiarou 11, bod 21.

13 — Pozri rozsudky Schultz-Hoff a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 25, a Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhäuser Tirols, už citovaný v poznámke pod čiarou 11, bod 30.

podobné skutkovým okolnostiam prejednávanej veci, takže všeobecné právne zásady, ktoré boli sformulované v uvedenom rozsudku, možno priamo použiť v prejednávanej veci. V uvedenej veci mal totiž Súdny dvor rozhodnúť, či článok 7 ods. 1 smernice 93/104 umožňoval členskému štátu prijať vnútroštátnu právnu úpravu, podľa ktorej pracovník nadobudol právo na platenú dovolenku za kalendárny rok iba v prípade, ak nepretržite pracoval u toho istého zamestnávateľa minimálne 13 týždňov. Vzhľadom na to, že Súdny dvor na túto otázku odpovedal výslovne záporne, podľa môjho názoru je zrejmé, že spornú francúzsku právnu úpravu nemožno považovať za zlučiteľnú so smernicou 2003/88.

49. Ďalšia právna otázka, ktorá bola vznesená v rámci sporu vo veci samej a – ako odporca v konaní vo veci samej správne zdôraznil vo svojom písomnom vyjadrení [14] – ktorú je tiež potrebné objasniť na účely tohto prejudiciálneho konania, spočíva v určení, či obdobia, počas ktorých bol pracovník neprítomný z dôvodu choroby, tiež zakladajú právo na dovolenku. Túto právnu otázku je potrebné objasniť preto, lebo umožní v konečnom dôsledku určiť, či navrhovateľka v konaní vo veci samej má právo na dovolenku za toto obdobie, alebo či možno voči nej namietať jej neprítomnosť na pracovisku.

50. Judikatúra poskytuje užitočné usmernenia aj na zodpovedanie tejto otázky. Mimoriadne významný je rozsudok Schultz-Hoff a i., v ktorom Súdny dvor najprv v bode 39 konštatoval, že článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 sa v súvislosti s právom na platenú dovolenku za kalendárny rok vzťahuje na „každého pracovníka“. V tomto smere treba považovať za relevantné ďalšie úvahy Súdneho dvora uvedené v bode 40 tohto rozsudku, v ktorom Súdny dvor konštatoval, že „pokiaľ ide o posledné uvedené právo, smernica 2003/88 nerozlišuje medzi pracovníkmi, ktorí nie sú počas referenčného obdobia prítomní v práci z dôvodu krátkodobej alebo dlhodobej nemocenskej dovolenky, a pracovníkmi, ktorí počas daného obdobia skutočne pracovali.“

51. V bode 41 rozsudku z toho Súdny dvor vyvodil záver, ktorý považujem za dôležitý na účely tohto prejudiciálneho konania, a síce že „pokiaľ ide o pracovníkov, ktorí sú riadne vypísaní na nemocenskú dovolenku, právo na platenú dovolenku za kalendárny rok priznané samotnou smernicou 2003/88 všetkým pracovníkom… nemôže podliehať podmienke členského štátu, ktorá sa týka povinnosti skutočne pracovať počas referenčného obdobia stanoveného týmto štátom.“

52. Vyššie citovanú judikatúru teda treba chápať v tom zmysle, že neprítomnosť pracovníka v priebehu referenčného roka z dôvodu choroby nebráni vzniku jeho práva na dovolenku za kalendárny rok, pokiaľ bol riadne vypísaný na nemocenskú dovolenku. Z právneho hľadiska to znamená, že neprítomnosť v práci z dôvodov, ktoré nezávisia od vôle dotknutého zamestnanca, ako je neprítomnosť z dôvodu choroby, za započíta do obdobia výkonu práce. Vyplýva to aj z právnej úpravy uvedenej v článku 5 ods. 4 dohovoru Medzinárodnej organizácie práce č. 132 z 24. júna 1970 o platenej dovolenke za kalendárny rok (revidované znenie), z ktorého Súdny dvor vychádzal vo svojich úvahách týkajúcich sa vzťahu medzi dovolenkou za kalendárny rok a nemocenskou dovolenkou.

53. Súhrnne je potrebné konštatovať, že sporná právna úprava nie je v súlade so smernicou 2003/88. K tomuto záveru dospela aj francúzska vláda, ktorá vo svojich pripomienkach oznámila, že článok L. 3141-3 Zákonníka práce bude zmenený. [15] V dôsledku toho je potrebné odpovedať na prvú prejudiciálnu otázku tak, že článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnym ustanoveniam alebo praxi, podľa ktorých je právo na platenú dovolenku za kalendárny rok podmienené skutočným výkonom práce v minimálnej dĺžke desať dní (alebo jeden mesiac) počas referenčného obdobia.

14 — Pozri bod 8 pripomienok odporcu v konaní vo veci samej.

15 — Pozri bod 29 pripomienok francúzskej vlády.

B – *O druhej otázke*

1. Všeobecná časť

a) Podstatné právne aspekty

54. Druhá otázka je výslovne položená iba pre prípad, ak by sa – ako bolo uvedené vyššie – konštatovala nezlučiteľnosť sporného vnútroštátneho ustanovenia s právom Únie. Ako vyplýva z úvah uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktoré sa osobitne týkajú tejto prejudiciálnej otázky,[16] vnútroštátny súd chce v podstate vedieť, či mu článok 7 smernice 2003/88 ukladá povinnosť, ktorá vyplýva z práva Únie, neuplatniť sporné vnútroštátne ustanovenie v spore medzi jednotlivcami.

55. Na zodpovedanie tejto otázky je potrebné uviesť niekoľko poznámok týkajúcich sa dvoch podstatných právnych aspektov, ktoré sú prepojené. Jednak ide o úlohu vnútroštátnych súdov pri uplatňovaní práva Únie, ktorá vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, a jednak o význam, ktorý právny poriadok Únie priznáva právu na dovolenku za kalendárny rok, a o jeho realizáciu.

b) Existencia sporu medzi jednotlivcami

56. Skôr, než sa budem zaoberať týmito ústrednými aspektmi prejudiciálnej otázky, chcela by pre úplnosť zdôrazniť, že skutočnosť, že spor vo veci samej je sporom medzi dvoma jednotlivcami, podľa môjho názoru nie je sporná.

57. V prvom rade je potrebné pripomenúť, že podľa judikatúry Súdneho dvora prináleží výlučne vnútroštátnemu súdu, aby vymedzil predmet otázok, ktoré hodlá položiť. Iba vnútroštátnym súdom, ktorým bol spor predložený a ktoré musia prevziať zodpovednosť za vydávané súdne rozhodnutie, totiž prináleží, aby s prihliadnutím na osobitosti konkrétnej veci posúdili tak nevyhnutnosť prejudiciálneho rozhodnutia pre vydanie svojho rozsudku, ako aj relevantnosť otázok, ktoré kladú Súdnemu dvoru.[17]

58. Pokiaľ vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania jednoznačne vychádza zo sporu medzi jednotlivcami a v každom prípade výslovne neskúma otázku prípadnej príslušnosti odporcu v konaní vo veci samej k francúzskemu štátu, konkrétne k verejnej správe, Súdny dvor je týmto posúdením tiež viazaný.

59. Súdny dvor však môže výnimočne posúdiť dôvody, ktoré viedli vnútroštátny súd k položeniu konkrétnej prejudiciálnej otázky. Podľa judikatúry je to tak v prípade, keď je zrejmé, že návrh na začatie prejudiciálneho konania v skutočnosti vedie Súdny dvor k tomu, aby rozhodol o vykonštruovanom spore, alebo aby poskytol stanovisko k všeobecným alebo hypotetickým otázkam, keď požadovaný výklad práva Únie nijako nesúvisí so skutočnosťou alebo s predmetom sporu, alebo keď Súdny dvor nemá k dispozícii skutkové alebo právne informácie, ktoré sú potrebné na užitočné zodpovedanie otázok, ktoré mu boli položené.[18]

16 — Pozri s. 5 návrhu na začatie prejudiciálneho konania, na ktorej je predmet druhej prejudiciálnej otázky uvedený o niečo jasnejšie.

17 — Pozri rozsudky z 5. mája 2011, MSD Sharp & Dohme, C-316/09, Zb. s. I-3249, bod 21; a z 30. novembra 2006, Brünsteiner a Autohaus Hilgert, C-376/05 a C-377/05, Zb. s. I-11383, bod 26.

18 — Pozri najmä rozsudky zo 16. decembra 1981, Foglia/Novello, 244/80, Zb. s. 3045, bod 18; z 15. júna 1995, Zabala Erasun a i., C-422/93 až C-424/93, Zb. s. I-1567, bod 29; z 15. decembra 1995, Bosman, C-415/93, Zb. s. I-4921, bod 61; z 12. marca 1998, Djabali, C-314/96, Zb. s. I-1149, bod 19; PreussenElektra, C-379/98, Zb. s. I-2099, bod 39; z 5. februára 2004, Schneider, C-380/01, Zb. s. I-1389, bod 22; z 1. apríla 2008, Gouvernement de la Communauté française a Gouvernement wallon, C-212/06, Zb. s. I-1683, bod 29, a z 23. apríla 2009, VTB-VAB, C-261/07 a C-299/07, Zb. s. I-2949, bod 33.

60. Tieto podmienky však v prejednávanej veci nie sú splnené. Podľa vysvetlení, ktoré uviedli oprávnené subjekty na pojednávaní, konanie vo veci samej sa týka sporu vyplávajúceho z pracovnej zmluvy, v rámci ktorej odporca v konaní vo veci samej vystupuje vo vzťahu k navrhovateľke v konaní vo veci samej ako jednotlivec a v nijakom prípade ako orgán, ktorý je nositeľom oprávnení verejnej moci. Tieto pripomienky v konečnom dôsledku potvrdzujú posúdenie vnútroštátneho súdu.

2. Úloha vnútroštátneho súdu v spore medzi jednotlivcami

a) Hranice uplatniteľnosti smerníc vyplývajúce z práva Únie

61. V súvislosti s úlohou vnútroštátneho súdu, ktorý rozhoduje spor medzi jednotlivcami, v ktorom sa zdá, že predmetná vnútroštátna právna úprava je v rozpore s ustanoveniami práva Únie – ako je to v prejednávanej veci –, Súdny dvor rozhodol, že prináleží vnútroštátnym súdom, aby zabezpečili právnu ochranu, ktorá vyplýva jednotlivcom z ustanovení práva Únie, a zaručili ich úplný účinok.[19] V tomto smere však existuje dôležité obmedzenie v sporoch medzi jednotlivcami, keďže podľa judikatúry smernica sama osebe nemôže ukladať povinnosti jednotlivcovi a na smernicu ako takú sa voči nemu nemožno odvolávať.[20]

62. Z toho podľa Súdneho dvora vyplýva, že ani jasné, presné a nepodmienené ustanovenie smernice, ktorého cieľom je priznať práva alebo uložiť povinnosti jednotlivcom, sa nemôže uplatniť ako také v spore výlučne medzi jednotlivcami. Súdny dvor odôvodňuje svoje stanovisko tým, že v opačnom prípade by to viedlo k tomu, že Únii by sa priznala právomoc ukladať jednotlivcom s okamžitou účinnosťou povinnosti, hoci toto oprávnenie má iba v prípade, keď je jej priznaná právomoc prijímať nariadenia.[21] Toto stanovisko rešpektuje osobitnú povahu smernice, ktorá vzhľadom na svoju povahu priamo ukladá povinnosti iba členským štátom, ktorým je podľa článku 288 tretieho odseku ZFEÚ určená, a jednotlivcom môže ukladať povinnosti iba prostredníctvom príslušných vnútroštátnych opatrení na jej prebratie.

63. S touto judikatúrou možno len súhlasiť. Preto je tiež potrebné odmietnuť rozdiel medzi pozitívnym a negatívnym priamym účinkom smerníc, ktorý je v oblasti horizontálnych vzťahov konštruovaný odlišne.[22] Z tohto prístupu vyplýva, že hoci smernice, ktoré neboli prebraté do vnútroštátneho právneho poriadku, nemôžu jednotlivcovi priamo ukladať povinnosti voči iným jednotlivcom, na základe zásady prednosti práva Únie nemožno vnútroštátne právo, ktoré odporuje smernici, uplatniť ani v sporoch medzi jednotlivcami. V tejto súvislosti sa objavujú oprávnené námietky, podľa ktorých by tento prístup škodil právnej istote.[23] Totiž v závislosti od normatívneho kontextu, do ktorého patrí ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré je v rozpore so smernicou, jeho neuplatnenie môže predsa

19 — Pozri rozsudky Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 45; z 15. apríla 2008, Impact, C-268/06, Zb. s. I-2483, bod 42, a z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i., C-397/01 až C-403/01, Zb. s. I-8835, bod 111.

20 — Pozri rozsudky Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 46; Pfeiffer a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 108; zo 14. júla 1994, Faccini Dori, C-91/92, Zb. s. I-3325, bod 20; z 11. júna 1987, Pretore di Salò, 14/86, Zb. s. 2545, bod 19; a z 26. februára 1986, Marshall, 152/84, Zb. s. 723, bod 48. O horizontálnom účinku smerníc pozri VCELOUCH, P., in MAYER, H. (ed.): *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag*. Wien 2004, článok 249 ES, s. 23, bod 72; KNES, R.: Uporaba in učinkovanje direktiv s področja varstva okolja v upravnih in sodnih postopkih. In: *Varstvo narave*, 2008, s. 14, 15, a osobitne o pracovnom práve THÜSING, G.: *Europäisches Arbeitsrecht*. München 2008, s. 14, body 29 a 30.

21 — Rozsudok Faccini Dori, už citovaný v poznámke pod čiarou 20, bod 24.

22 — Pozri najmä návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Alber 18. januára 2000 vo veci Collino a Chiappero (rozsudok zo 14. septembra 2000, C-343/98, Zb. s. I-6659), body 29 až 31; návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer 6. mája 2003 vo veci Pfeiffer (rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 19), bod 58; s odkazom na osobitosti antidiskriminačného práva: návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Bot 7. júla 2009 vo veci Kücükdeveci (rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 3), body 63 a 70.

23 — Pozri HERRESTHAL, C.: *Rechtsfortbildung im europarechtlichen Bezugsrahmen – Methoden, Kompetenzen, Grenzen dargestellt am Beispiel des Privatrechts*. München 2006, s. 81 a nasl.; von DANWITZ, T.: Rechtswirkung von Richtlinien in der neueren Rechtsprechung des EuGH. In: *Juristenzeitung*, 2007, s. 697, 703.

viesť práve k rozšíreniu povinností subjektov súkromného práva; či je to tak, závisí od faktorov, ktoré sú – z hľadiska práva Únie – pomerne náhodné, a najmä od existencie iného ustanovenia (ktoré ukladá povinnosti) vo vnútroštátnom práve, ktoré sa môže použiť v prípade neuplatnenia práva odporujúceho smernici.

64. Navrhovateľka v konaní vo veci samej by sa teda na základe tejto judikatúry nemohla odvolávať na článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 a na základe neho žiadať, aby vnútroštátny súd rozhodol o neaplikovateľnosti vnútroštátnej právnej úpravy odporujúcej právu Únie.

65. Na vyváženie neexistencie horizontálneho priameho účinku smerníc však Súdny dvor poukázal na alternatívne riešenia, ktoré môžu poskytnúť zadosťučinenie jednotlivcovi, ktorý sa cíti byť poškodený neprebratím alebo nesprávnym prebratím smernice. Tieto riešenia spočívajú jednak v možnosti vykladať vnútroštátne právo v súlade so smernicou a jednak v uplatňovaní zásad práva Únie týkajúcich sa zodpovednosti členského štátu v prípade porušenia práva Únie.

66. Súdny dvor odôvodnil metódu konformného výkladu povinnosťou dosiahnuť výsledok stanovený smernicou a prijať všetky všeobecné alebo osobitné opatrenia na zabezpečenie splnenia tejto povinnosti, ktorá sa vzťahuje na všetky orgány členských štátov, vrátane súdnych orgánov v rozsahu ich právomocí.[24] Táto metóda vyžaduje, aby sa pri uplatňovaní vnútroštátneho práva toto právo vykladalo s pomocou všetkých dostupných výkladových metód a v čo najväčšej možnej miere v zmysle znenia a účelu tejto smernice, aby sa dosiahol výsledok stanovený touto smernicou a aby tým bol dodržaný článok 288 tretí odsek ZFEÚ.[25] V rozsudku Pfeiffer a i.[26] Súdny dvor vysvetlil, ako má vnútroštátny súd postupovať, keď rozhoduje spor medzi jednotlivcami. Ak vnútroštátne právo umožňuje použitím vlastných metód výkladu vyložiť vnútroštátne ustanovenie za určitých okolností tak, že bude možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo na tento účel obmedziť pôsobnosť tohto ustanovenia a použiť ho len do tej miery, pokiaľ je v súlade s uvedenou normou, vnútroštátny súd je povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ sledovaný smernicou.

67. Ako však Súdny dvor viackrát uviedol, povinnosť konformného výkladu je obmedzená všeobecnými právnymi zásadami, najmä zásadou právnej istoty, v tom zmysle, že nemôže slúžiť ako základ pre výklad vnútroštátneho práva *contra legem*.[27]

68. V návrhu na začatie prejudiciálneho konania nie je jasne uvedené, či je konformný výklad vnútroštátneho práva vôbec možný. Zo všeobecného posúdenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania však možno vyvodiť, že vnútroštátny súd zjavne nemá nijakú inú možnosť na dosiahnutie výsledku konformného výkladu ako neuplatniť spornú právnu úpravu. Vzhľadom na to, že vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania cituje judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa obmedzení tejto výkladovej metódy, možno vychádzať z toho, že v prejednávanej veci nie je možný konformný výklad bez výkladu vnútroštátneho práva *contra legem*.

24 — Pozri rozsudky Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 47; z 10. apríla 1984, von Colson a Kamann, 14/83, Zb. s. 1891, bod 26; z 13. novembra 1990, Marleasing, C-106/89, Zb. s. I-4135, bod 8; Faccini Dori, už citovaný v poznámke pod čiarou 20, bod 26; z 18. decembra 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Zb. s. I-7411, bod 40; Pfeiffer a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 110, a z 23. apríla 2009, Angelidaki a i., C-378/07 až C-380/07, Zb. s. I-3071, bod 106.

25 — Pozri rozsudky Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 48; a von Colson a Kamann, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, bod 26.

26 — Rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 116.

27 — Pozri v tomto zmysle rozsudky z 8. októbra 1987, Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, Zb. s. 3969, bod 13; zo 4. júla 2006, Adeneler a i., C-212/04, Zb. s. I-6057, bod 110; Impact, už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 100; Angelidaki a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 24, bod 199, a zo 16. júla 2009, Mono Car Styling, C-12/08, Zb. s. I-6653, bod 61.

b) Možné alternatívne prístupy

69. Zostáva teda preskúmať, či by vnútroštátny súd mohol za určitých podmienok neuplatniť spornú právnu úpravu v rámci sporu medzi jednotlivcami. Podľa môjho názoru prichádzajú do úvahy tri rozdielne prístupy, ktoré podrobne vysvetlím a ktorých použiteľnosť preskúmam.

70. V prvom rade je potrebné skúmať, či prichádza do úvahy priama uplatniteľnosť základného práva vyplývajúceho z článku 31 ods. 2 Charty.[28] Ďalej je potrebné analyzovať otázku, či právo na platenú dovolenku za kalendárny rok predstavuje všeobecnú zásadu práva Únie a či je priamo uplatniteľné vo vzťahu medzi jednotlivcami.[29] Napokon je potrebné kriticky analyzovať prístup, ktorý Súdny dvor sformuloval v rozsudku Kücükdeveci, s cieľom posúdiť možnosť použiť tento prístup v prejednávanej veci.[30]

i) Priama uplatniteľnosť základného práva vyplývajúceho z článku 31 ods. 2 Charty

71. Ako som už uviedla, prvý prístup by mohol spočívať v priamom uplatnení základného práva na právo na platenú dovolenku za kalendárny rok zakotveného v článku 31 ods. 2 Charty.

– Uplatniteľnosť Charty

72. Hoci Charta mala v tomto smere ako vyjadrenie záväzku Únie rešpektovať základné práva pôvodne iba deklaratórnu povahu, v dôsledku nadobudnutia účinnosti Lisabonskej zmluvy má tento nástroj v právnom poriadku Únie – na základe článku 6 ods. 1 ZEÚ – v súčasnosti definitívne postavenie normy primárneho práva.[31] V dôsledku toho sa musia akty inštitúcií Únie, ktoré sa týkajú tejto oblasti, v súčasnosti na základe článku 51 ods. 1 Charty, ktorý stanovuje zásadu záväznosti základných práv, skúmať z hľadiska tohto nástroja. Členské štáty sú ním v súčasnosti v rámci vykonávania práva Únie rovnako viazané.[32]

73. Vzhľadom na to, že skutkové okolnosti sporu vo veci samej nastali v rokoch 2005 až 2007, čiže pred nadobudnutím účinnosti Charty, jej uplatniteľnosť *ratione temporis* na situáciu, ktorá tvorí základ prejednávanej veci, by sa mala *stricto sensu* odmietnuť. Toto odmietnutie by však nezohľadňovalo význam, ktorý jej súdy Únie pripisovali pri výklade práva Únie už pred jej formálnym začlenením do právneho poriadku Únie.[33] Proti použitiu Charty ako interpretačného nástroja nemožno namietať, a to tým skôr, že posilňuje práva, ktoré sú zakotvené v mnohých právnych nástrojoch a ktoré vyplývajú zo spoločných ústavných tradícií členských štátov, takže v konečnom dôsledku ju možno považovať za vyjadrenie súboru európskych hodnôt.

28 — Pozri body 71 až 88 týchto návrhov.

29 — Pozri body 89 až 143 týchto návrhov.

30 — Pozri body 144 až 169 týchto návrhov.

31 — Pozri rozsudky Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 22; a z 22. decembra 2010, DEB, C-279/09, Zb. s. I-13849, bod 30.

32 — Pozri JARASS, H. D.: *Charta der Grundrechte der Europäischen Union – Kommentar*. München 2010, článok 31, bod 3, s. 277, a článok 51, bod 6, s. 413.

33 — Správne na to poukazujú LENAERTS, K., van NUFFEL, P.: *European Union Law*. London 2011, s. 832, bod 22-022. Pozri rozsudky z 27. júna 2006, Parlament/Rada, C-540/03, Zb. s. 5769, body 38 a 58; z 13. marca 2007, Unibet, C-432/05, Zb. s. I-2271, bod 37; z 11. decembra 2007, International Transport Workers' Federation and Finnish Seamen's Union, C-438/05, Zb. s. I-10779, body 90 a 91; z 29. januára 2008, Promusicae, C-275/06, Zb. s. I-271, body 61 až 65; z 3. septembra 2008, Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia, C-402/05 P a C-415/05 P, Zb. s. I-6351, bod 335; Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 22; a z 9. novembra 2010, Volker und Markus Schecke a Eifert, C-92/09 a C-93/09, Zb. s. I-11063, bod 45 a nasl. Pozri rozsudok Súdu prvého stupňa z 3. mája 2002, Jégo-Quéré/Komisia, T-177/01, Zb. s. II-2365. Okrem toho v rozsudkoch z 11. júla 2002, Goodwin v. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 28957/95, bod 100, a z 30. júna 2005, Bosphorus v. Írsko, sťažnosť č. 45036/98, bod 159, Európsky súd pre ľudské práva odkázal na Chartu.

74. Od nadobudnutia účinnosti Charty, ku ktorému medzičasom došlo, by jej záväznosť z hľadiska výkladu v súčasnosti už nemala byť sporná, čo potvrdzuje okrem iného skutočnosť, že Súdny dvor ju začlenil do svojich právnych úvah v bode 22 rozsudku Kücükdeveci aj napriek jej zjavnej neaplikovateľnosti *ratione temporis*.[34] Zdá sa teda logické aplikovať v prejednávanej veci relevantné ustanovenia Charty ako základ pre výklad všetkých ostatných noriem práva Únie, vrátane všeobecných právnych zásad a sekundárneho práva. Osobitne je potrebné vyhnúť sa akémukoľvek výkladu noriem, ktorý by prípadne mohol odporovať hodnotám zakotveným v Charte.

– Povaha základného práva

75. Podľa môjho názoru posúdenie práva pracovníkov na platenú dovolenku za kalendárny rok, ktoré je uznané v článku 31 ods. 2 Charty ako základné sociálne právo, nevyvoláva mimoriadne ťažkosti. Ako som uviedla v návrhoch, ktoré som predniesla vo veci Schultz-Hoff a i.,[35] zakotvením tohto práva v Charte bola potvrdená jeho povaha ako základného práva. V tomto smere som sa stotožnila so stanoviskom generálneho advokáta Tizzana, ktorý ho uviedol už vo svojich návrhoch vo veci BECTU.[36] Pokiaľ viem, rovnaké stanovisko sa nachádza aj vo veľkej časti právnej náuky,[37] kde sa objavujú podobné argumenty. Toto stanovisko je v podstate založené na znení, ako aj na právnej konštrukcii tejto normy zakotvujúcej základné právo.

76. Už zo samotného znenia tohto ustanovenia totiž vyplýva, že právo na platenú dovolenku za kalendárny rok bolo koncipované ako „základné právo“, v dôsledku čoho je vopred vylúčené, že by toto právo patrilo k „zásadám“ uvedeným v článku 51 ods. 1 Charty, ktoré nezakladajú nijaké priame subjektívne právo, ale naopak si vyžadujú konkretizáciu zo strany adresátov Charty v rozsahu ich právomocí. Článok 31 ods. 2 Charty totiž stanovuje, že „každý pracovník má *právo* na stanovenie najvyššej prípustnej dĺžky pracovného času, denný a týždenný odpočinok, ako aj každoročnú platenú dovolenku.“ Povaha tejto záruky ako ľudského práva je o to jasnejšia, že toto ustanovenie stavia do popredia ľudskú dôstojnosť pri práci.[38] Tým sa značne odlišuje od iných ustanovení hlavy IV („Solidarita“) Charty, ktoré sú formulované skôr v zmysle záruky objektívneho práva, čiže práva, ktoré priznáva, sú „uznané“ alebo „rešpektované“. Tieto formulačné rozdiely svedčia o odstupňovaní úrovne ochrany v závislosti od dotknutého právneho záujmu.[39]

77. Podľa tohto systému odstupňovanej ochrany ustanovenia, ktoré obsahujú iba „zásady“ a ktoré teda v súlade s článkom 52 ods. 5 prvou vetou Charty zaväzujú v prvom rade zákonodarcu pri ich vykonávaní, tiež často stanovujú, že ochrana sa poskytuje len „podľa podmienok stanovených právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.“[40] Podstatným znakom zásad totiž je, že ich uplatňovanie si často vyžaduje prijatie vykonávacích opatrení, ktoré sa navyše môže uskutočniť len na

34 — Ako správne poznamenáva FISCHINGER, P.: Normverwerfungskompetenz nationaler Gerichte bei Verstößen gegen primärrechtliche Diskriminierungsverbote ohne vorherige Anrufung des EuGH. In: *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2011, s. 206, článok 21 Charty sa nemohol vzťahovať na skutkové okolnosti rozsudku Kücükdeveci, keďže nadobudla účinnosť až dávno po nadobudnutí účinnosti výpovede.

35 — Bod 38 návrhov z 24. januára 2008 vo veci Schultz-Hoff a i. (rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 6).

36 — Bod 28 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Tizzano 8. februára 2001 vo veci BECTU (rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 5).

37 — LENAERTS, K.: La solidarité ou le chapitre IV de la Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne. In: *Revue trimestrielle des droits de l'homme*, 2010, č. 28, s. 217 a nasl.; JARASS, H.: c. d., bod 2; PICOD, F.: *Traité établissant une Constitution pour l'Europe, Partie II – La Charte des droits fondamentaux de l'Union*, zv. 2. Bruxelles 2005, článok II-91, s. 424, 653; FRENZ, W.: *Handbuch Europarecht*, zv. 4 (Europäische Grundrechte), s. 1078, bod 3597 a s. 1164, bod 3881; RIEDEL, E.: *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*. 3. vyd. Baden-Baden 2011, článok 31, s. 442, bod 12; SEIFERT, A.: Mangold und kein Ende – die Entscheidung der Großen Kammer des EuGH vom 19.1.2010 in der Rechtssache Kücükdeveci. In: *Europarecht*, 2010, s. 808, hovorí v súvislosti s článkom 31 ods. 2 Charty o základnom práve.

38 — RIEDEL, E.: c. d., článok 31, s. 442, bod 12.

39 — SCHWARZE, J.: Der Grundrechtsschutz für Unternehmen in der Europäischen Grundrechtecharta. In: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2001, s. 519.

40 — FRENZ, W.: c. d., s. 134, bod 444.

základe rozdelenia právomocí stanoveného v Zmluve a v súlade so zásadou subsidiarity.[41] Skutočnosť, že zásady si vyžadujú opatrenia právnej, organizačnej alebo praktickej povahy prijaté Úniou a jej členskými štátmi na to, aby spôsobovali účinky, vyplýva zo spojenia „podporujú ich uplatňovanie“ uvedeného v článku 51 ods. 1 druhej vete Charty, ktorý sa na ne tiež vzťahuje.

78. Nie je to však tak v prípade článku 31 ods. 2 Charty, ktorý je v tomto smere založený na individuálnej požiadavke. Skutočnosť, že článok 31 ods. 1 Charty, ktorý odkazuje na „právo na pracovné podmienky, ktoré zohľadňujú… zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť“, je formulovaný pomerne abstraktne a vyžaduje si konkretizáciu v odseku 2, nemožno uviesť ako argument na posúdenie tohto ustanovenia ako celku ako „zásady“ v zmysle článku 51 ods. 1 Charty, a to tým skôr, že normy, ktoré zakotvujú základné práva, môžu byť v zásade formulované veľmi abstraktne, najmä s cieľom zohľadniť politické alebo sociálne zmeny.[42] To platí tým skôr v oblasti sociálnych práv, ktoré si často vyžadujú konkretizáciu, a to najmä preto, lebo náklady, ktoré sú s nimi spojené, môžu v konečnom dôsledku podmieniť realizáciu týchto práv skutočnými hospodárskymi možnosťami štátu.[43]

79. Systematický výklad nevedie k nijakému inému výsledku. Články 28 a 29 Charty tiež stanovujú, že dotknutí nositelia základných práv majú „právo“, pričom obidve ustanovenia priznávajú subjektívne práva.[44] Z dôvodu blízkosti týchto ustanovení k článku 31 Charty, ich obsahovej súvislosti a ich štrukturálnej rovnosti je potrebné vychádzať z toho, že aj článok 31 Charty priznáva subjektívne právo.

– Neexistencia účinkov voči tretím osobám

Systém ochrany základných práv stanovený Chartou

80. Na základe formulácie článku 31 Charty by na prvý pohľad bolo možné predpokladať, že táto norma spôsobuje účinky voči tretím osobám[45] a že sa vzťahuje priamo na vzťah medzi zamestnávateľom a pracovníkom. Aj jednotlivci by teda boli teoreticky povinní zaručiť spravodlivé a primerané pracovné podmienky. Podľa článku 51 ods. 1 prvej vety Charty sú však ustanovenia Charty „pri dodržaní zásady subsidiarity“ určené iba pre „inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie.“ Okrem toho článok 52 ods. 2 stanovuje, že

41 — Pozri BOROWSKY, M.: *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*. 3. vyd. Baden-Baden 2011, článok 51, s. 660, bod 34.

42 — FRENZ, W.: c. d., s. 1164, bod 3882.

43 — Tamže, s. 135, bod 444.

44 — LENAERTS, K.: c. d., s. 1165, bod 3884.

45 — Problém „účinku voči tretím osobám“ spočíva v určení, či sú účinky základných práv obmedzené na vzťahy medzi jednotlivcami a štátom (čiže majú verejnoprávny charakter), alebo či sa vzťahujú aj na vzťahy medzi občanmi. V tomto smere existuje tak teória „priameho účinku základných práv voči tretím osobám“, ako aj teória „nepriameho účinku základných práv voči tretím osobám“. „Priamy účinok voči tretím osobám“ znamená priame uplatňovanie základných práv, a to aj súkromnoprávnej sfére. Podľa tejto teórie teda nie je možný nijaký právny úkon, ktorý odporuje základnému právu. Naproti tomu teória „nepriameho účinku voči tretím osobám“ vníma všeobecné klauzuly ako „zásah“ základných práv do súkromného práva; pri výklade týchto všeobecných klauzúl by sa mal zohľadniť systém hodnôt zakotvený v sústave základných práv. Iba teória nepriameho účinku voči tretím osobám umožňuje vyvážiť dôležité záujmy (napríklad základné právo a zmluvnú slobodu) [v tejto súvislosti pozri WALTER, R., MAYER, H.: *Grundriss des österreichischen Bundesverfassungsrechts*. 9. vyd. Wien 2000, s. 548 a nasl., a návrhy, ktoré som predniesla 29. marca 2007 vo veci Carp, C-80/06 (rozsudok zo 7. júna 2007, Zb. s. I-4473), bod 69]. Z porovnávacej štúdie týkajúcej sa účinku základných práv voči tretím osobám v členských štátoch (pozri RENGELING, H. W., SZCZEKALLA, P.: *Grundrechte in der Europäischen Union – Charta der Grundrechte und Allgemeine Rechtsgrundsätze*. Köln 2004, s. 179 a nasl., bod 338 a nasl.) vyplýva, že vo väčšine členských štátov je tento účinok v každom prípade známy a je predmetom diskusií, avšak aj v týchto štátoch sú jednotlivé otázky čiastočne nevyjasnené a sporné. V Taliansku sa nepriamy účinok vo vyvážených súkromnoprávnych vzťahoch uznáva rovnako ako priamy účinok, ktorý sa vzťahuje na jednotlivcov v právnych vzťahoch, v ktorých má jedna zo zmluvných strán silnejšie postavenie. V Belgicku je účinok základných práv voči tretím osobám predmetom diskusie a judikatúra sa prikláňa k uznaniu nepriameho účinku voči tretím osobám. Táto otázka je čiastočne sporná aj v Rakúsku a nie je ešte stále vyriešená ani v Grécku. V každom prípade účinok niektorých základných práv voči tretím osobám sa uznáva vo Francúzsku, v Írsku, v Holandsku, v Portugalsku, v Španielsku a v Slovinsku. V slovinskej právnickej literatúre sa zdôrazňuje, že niektoré základné práva založené na slovinskej ústave pripúšťajú (priamy) účinok voči tretím osobám; pozri KRIVIC, M.: Ustavno sodišče, pristojnosti in postopek. In: PAVČNIK, M., MAVČIČ, A. (ed.): *Ustavno sodstvo*. Cankarjeva Založba, 2000, s. 69. Účinok ustanovení týkajúcich sa základných práv voči tretím osobám ešte nie je uznaný najmä v Dánsku a v Luxembursku. V Spojenom kráľovstve musia základné práva vzhľadom na chýbajúcu písanú ústavu vo forme komplexného dokumentu vyplývať zo zákonov a z *common law* (pozri Soziale Grundrechte in Europa, *Europäisches Parlament – Generaldirektion Wissenschaft, Arbeitsdokument SOCI 104 DE*, s. 26 a nasl.). Relevantná judikatúra týkajúca sa EDĽP má najmä po prijatí Human Rights Act z roku 1998 (zákon, ktorým sa preberá Dohovor do vnútroštátneho práva) rovnako ako predtým vďaka právu Únie čoraz väčší význam. Vo Fínsku základné práva priamo nezaväzujú jednotlivcov, avšak štát má povinnosť zakázať porušenia zo strany jednotlivcov.

„práva uznané v tejto charte, ktoré sú predmetom ustanovení zmlúv, sa vykonávajú za podmienok a v medziach vymedzených týmito zmluvami." Podľa môjho názoru tieto ustanovenia zdôrazňujú zámerné obmedzenie okruhu adresátov základných práv, ktoré zasa svedčí o tom, aký druh ochrany základných práv normotvorca Únie zamýšľal.

81. Podľa týchto ustanovení môže k zásahu do pôsobnosti záruky poskytovanej článkom 31 Charty dôjsť iba v prípade, ak Únia alebo členské štáty nezaručia svojim zamestnancom spravodlivé a primerané pracovné podmienky, alebo ak neprijmú právnu úpravu, ktorá umožní zaručiť práva uvedené v článku 31 Charty, hoci na to majú právomoc.[46] Toto ustanovenie teda priznáva jednotlivcovi subjektívne právo, ktoré spočíva v prvom rade v ochrannej povinnosti Únie a jej členských štátov vo vzťahu k nemu.

82. Podľa jednoznačného znenia článku 51 ods. 1 prvej vety Charty môže k porušeniu základného práva vyplývajúceho z konania členských štátov dôjsť iba pri vykonávaní práva Únie, napríklad pri preberaní smerníc do vnútroštátneho práva.[47] Toto ustanovenie v konečnom dôsledku potvrdzuje záväznosť základných práv vo vzťahu k členským štátom pri vykonávaní práva Únie, ktorá je uznaná v judikatúre Súdneho dvora.[48] Pritom však treba mať na zreteli, že adresáti povinnosti dodržiavať základné práva disponujú pri jej vykonávaní širokou mierou diskrečnej právomoci, keďže článok 31 Charty ako ustanovenie, ktoré zakotvuje ochranné základné právo, predpokladá práve prijatie vykonávacích predpisov.[49]

83. Vzhľadom na to, že po prvé článok 51 ods. 1 prvá veta Charty jednoznačne určuje okruh adresátov povinnosti rešpektovať základné práva a po druhé funkcia základného práva vyplývajúceho z článku 31 Charty, ktorá sa posudzuje so zreteľom na jeho účel, je obmedzená na vytvorenie ochrannej povinnosti Únie a členských štátov, je potrebné vychádzať z toho, že jednotlivci nie sú týmto základným právom priamo viazaní.[50] Ako ďalší argument proti priamemu účinku základných práv voči tretím osobám vo všeobecnosti možno dodať, že jednotlivci ani nemôžu dodržať zákonnú výhradu stanovenú článkom 52 ods. 1 Charty („akékoľvek obmedzenie výkonu práv a slobôd uznaných v tejto charte musí byť ustanovené zákonom"). Táto podmienka, ktorá je charakteristická pre právny štát a ktorou sú podmienené zásahy do základných práv, vzhľadom na svoju povahu môže byť určená iba Únii a jej členským štátom ako predstaviteľom verejnej moci. Z tohto dôvodu právne predpisy určené na

46 — JARASS, H.: c. d., bod 9; FRENZ, W.: c. d., s. 1171, bod 3909.

47 — JARASS, H.: c. d., článok 51, s. 419, bod 21.

48 — V tomto zmysle GEIGER, R., in GEIGER, R., KHAN, D.-E., KOTZUR, M. (ed.): *EUV/AEUV-Kommentar*. 5. vyd. München 2010, článok 51, s. 1016. Pozri rozsudky z 12. decembra 1996, X, C-74/95, Zb. s. I-6609, bod 25; z 13. apríla 2000, Karlsson, C-292/97, Zb. s. I-2737, bod 37; zo 6. novembra 2003, Lindqvist, C-101/01, Zb. s. I-12971, bod 87, z 26. júna 2007, Ordre des barreaux francophones et germanophone a i., C-305/05, Zb. s. I-5305, bod 28, a Promusicae, už citovaný v poznámke pod čiarou 33, bod 68.

49 — JARASS, H.: c. d., článok 31, s. 277, bod 9, a článok 51, s. 419, bod 21; FRENZ, W.: c. d., s. 1172, bod 3910.

50 — Proti priamemu účinku voči tretím osobám: JARASS, H.: c. d., článok 31, s. 277, bod 3, a článok 51, s. 421, bod 24; JARASS, H.: *EU-Grundrechte*. München 2005, § 4, s. 42; de MOL, M.: Kücükdeveci: Mangold Revisited – Horizontal Effect of a General Principle of EU Law. In: *European Constitutional Law Review*, 2010, č. 6, s. 302; FRENZ, W.: c. d., s. 1172, bod 3910; SCHIEK, D.: Constitutional Principles and Horizontal Effect: Kücükdeveci Revisited. In: *European Labour Law Journal*, 2010, č. 3, s. 373; HATJE, A., in SCHWARZE, J. (ed.): *EU-Kommentar*. 2. vyd. Baden-Baden 2009, článok 51, s. 2324, bod 20; KINGREEN, T.: *EUV/EGV – Kommentar*. 3. vyd. München 2007, článok 51 Charty, s. 2713, bod 18, ktorý poukazuje na to, že hoci na základe znenia Charty možno na prvý pohľad konštatovať, že niektoré základné práva stanovené v Charte by bolo možné vykladať tak, že spôsobujú účinky voči tretím osobám, základné práva uvedené v Charte nespôsobujú účinky voči tretím osobám, keďže článok 51 ods. 1 prvá veta zaväzuje iba Úniu a členské štáty. Obmedzenia základných práv zo strany jednotlivcov možno podľa tohto autora zakázať v rámci výkonu ochrannej povinnosti verejnej moci pred zneužívaním práv súkromnými osobami. Podobne tiež RIESENHUBER, K.: *Europäisches Arbeitsrecht*. Hamburg 2009, § 2, s. 45, bod 25, podľa ktorého základné práva stanovené v Charte nezaväzujú jednotlivcov priamo, ale len nepriamo, prostredníctvom ochranných povinností zákonodarcu. KOKOTT, J., SOBOTTA, C.: The Charter of fundamental rights of the European Union after Lisbon. *EUI Working Papers (20100/6) – Academy of European Law*, s. 14, tiež zastávajú názor, že článok 51 Charty bráni priamemu účinku základných práv vo vzťahoch medzi jednotlivcami.
V prospech priameho účinku voči tretím osobám: DAUSES, M.: *Der Schutz der Grundrechte in der Rechtsordnung der Europäischen Union*. Frankfurt am Main 2010, s. 99, ktorý odôvodňuje svoje stanovisko odkazom na judikatúru Súdneho dvora, podľa ktorej môžu byť za určitých okolností jednotlivci tiež povinní dodržiavať záruky týkajúce sa základných práv, najmä v oblasti diskriminácie na základe štátnej príslušnosti alebo v oblasti rovnosti žien a mužov.
STREINZ, R: *EUV/EGV – Kommentar*. München 2003, článok 51, s. 2652, bod 10, nezaujíma jednoznačné stanovisko, pričom uvádza, že otázka priameho alebo nepriameho účinku práv stanovených v Charte voči tretím osobám a otázka povinností spojených s ochranou základných práv neboli upravené a boli ponechané na posúdenie judikatúry a právnej náuky.

vykonanie ochrannej povinnosti môžu zaväzovať jednotlivcov nanajvýš nepriamo.[51] Okrem toho konformný výklad je potrebný aj v prípade súkromnoprávnych ustanovení. Táto otázka však nie je pre toto konanie relevantná. Relevantné je skôr konštatovanie, že základné právo na platenú dovolenku za kalendárny rok zakotvené v článku 31 ods. 2 Charty nie je priamo uplatniteľné medzi jednotlivcami.

Systém ochrany základných práv stanovený v EDĽP

84. Systém ochrany základných práv stanovený v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP) svedčí o tom, že obligatórny priamy účinok základných práv voči jednotlivcom nie je nevyhnutný na zaručenie primeranej ochrany základných práv v takzvaných horizontálnych vzťahoch, ale že naopak stačí, ak sa jednotlivci môžu odvolávať na ochrannú povinnosť zákonodarcu s cieľom zabrániť zásahom do základných práv zo strany jednotlivcov.

85. EDĽP síce nestanovuje právo na dovolenku za kalendárny rok podobné právu podľa článku 31 ods. 2 Charty, avšak nemožno opomenúť skutočnosť, že podľa článku 52 ods. 3 a článku 53 Charty úroveň ochrany základných práv obsiahnutá v EDĽP sa vzťahuje na právny poriadok Únie. Vzhľadom na ich zmysel a cieľ totiž treba tieto ustanovenia chápať v tom zmysle, že úroveň ochrany základných práv zaručená Chartou nemôže byť nižšia ako minimálna úroveň stanovená v EDĽP.[52] Z tohto dôvodu, ale aj so zreteľom na budúce pristúpenie Únie k EDĽP podľa článku 6 ods. 2 prvej vety ZEÚ sa javí ako nevyhnutné zohľadniť riešenia, ktoré poskytuje tento paneurópsky systém ochrany základných práv.

86. V tejto súvislosti je potrebné konštatovať, že z nijakej zo záruk týkajúcich sa základných práv v EDĽP nevyplýva účinok voči tretím osobám, aj keď sa zdá, že niektoré ustanovenia takému účinku nasvedčujú.[53] Z procesných dôvodov by uznanie účinku voči tretím osobám vyvolávalo takmer neprekonateľné ťažkosti, keďže podľa článku 35 EDĽP individuálne sťažnosti týkajúce sa porušení záruk vyplývajúcich z EDĽP sú automaticky neprípustné z hľadiska *ratione personae*.[54] Naopak ochrana ľudských práv vo vzťahoch medzi jednotlivcami vyplýva z ochrannej povinnosti štátu, ktorú štát musí splniť prijatím pozitívnych opatrení („pozitívne povinnosti“). Podľa tejto koncepcie prináleží štátu, aby chránil právne postavenie dotknutých nositeľov ľudských práv (poškodených) pred zásahmi jednotlivcov (porušovateľov),[55] pričom v tomto smere disponuje širokou mierou voľnej úvahy pri výbere prostriedkov. EDĽP vyžaduje zákonný zákaz spojený so sankciou na účely ochrany základného práva iba v osobitných prípadoch, napríklad v oblasti ochrany práva na život upraveného článkom 2 EDĽP pred zásahmi jednotlivcov. Štát si splní svoju ochrannú povinnosť prijatím zákonov a zaručením ich vykonania, napríklad tým, že v súkromnom práve dbá na zachovanie rovnováhy záujmov v súlade s EDĽP, stanoví dostatočnú trestnoprávnu ochranu pre nositeľov základných práv pred protiprávnym konaním jednotlivcov alebo spravodlivo upraví

51 — Pozri JARASS, H.: c. d., článok 31, s. 277, bod 3; KNECHT, M., in SCHWARZE, J. (ed.): *EU-Kommentar*, 2. vyd. Baden-Baden 2009, článok 31, s. 2276, bod 4; KINGREEN, T.: c. d.; KÜHLING, J., in von BOGDANDY, A. (ed.): *Europäisches Verfassungsrecht*. Heidelberg 2003, s. 603, vychádza zo zásady, že základné práva môžu zakladať ochranné povinnosti voči konaniu jednotlivcov, čo by si vyžadovalo problematické vytvorenie záväzného účinku základných práv voči jednotlivcom.

52 — Pozri BECKER, U., in SCHWARZE, J. (ed.): *EU-Kommentar*. 2. vyd. Baden-Baden 2009, článok 53, s. 2333, bod 1, podľa ktorého cieľom článku 53 Charty je zabrániť kolíziám medzi rôznymi prameňmi záruk základných práv. Zastáva názor, že toto ustanovenie vedie v konečnom dôsledku k čo najpriaznivejšiemu zaobchádzaniu: ak iné základné právo (založené napríklad na EDĽP) prekračuje rámec práv uznaných Chartou, tieto práva nemožno vykladať ako zákaz širšej ochrany. Na druhej strane, ak Charta priznáva širšie práva ako iné základné práva, tieto nie sú vopred obmedzené.

53 — V tomto zmysle GRABENWARTER, C.: *Europäische Menschenrechtskonvention*. 4. vyd. Wien 2009, s. 130, bod 14.

54 — Pozri RENGELING, H. W., SZCZEKALLA, P.: c. d., s. 180, bod 339. Pozri rozhodnutia Európskej komisie pre ľudské práva z 11. októbra 1998, Ian Nimmo v. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 12327/86, a zo 7. apríla 1997, Scientology Kirche Deutschland e.V. v. Nemecko, sťažnosť č. 34614/97.

55 — Pozri REID, K.: *A practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*. 2. vyd. London 2004, s. 46, bod I-064; GRABENWARTER, C.: c. d., s. 127, bod 7; JARASS, H.: *EU-Grundrechte*. München 2005, s. 52, bod 12; RENGELING, H. W., SZCZEKALLA, P.: c. d., s. 180, bod 339, ktorí popierajú účinok rôznych záruk vyplývajúcich z EDĽP voči tretím osobám. Podľa týchto autorov ide len o výklad práva zmluvných štátov v súlade s Dohovorom a takzvané pozitívne povinnosti (ochranné povinnosti) týchto štátov, a to práve v záujme ochrany práv vyplývajúcich z Dohovoru prostredníctvom vnútroštátnych predpisov. To platí aj pre ostatné zmluvy medzinárodného práva verejného, ktoré sa týkajú ochrany ľudských práv, najmä pre Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach.

v správnom práve otázky súvisiace so susedskými vzťahmi.[56] Európsky súd pre ľudské práva záväzne konštatoval porušenie tejto ochrannej povinnosti odsúdením dotknutého štátu.[57] Bez pasívnej legitimácie jednotlivcov však takéto odsúdenie nezakladá spoluzodpovednosť porušovateľa, ktorý v konečnom dôsledku zodpovedá za porušenie základných práv.

87. Už z tohto krátkeho prehľadu vyplýva, že z hľadiska koncepcie ochrannej povinnosti, na ktorej je založený systém ochrany základných práv podľa EDĽP, je účinok základných práv voči jednotlivcom nadbytočný, keďže táto koncepcia poskytuje spravodlivé riešenia právnych otázok, ktoré sú obvykle predmetom diskusie týkajúcej sa účinku voči tretím osobám.[58] V dôsledku toho nemožno tvrdiť, že úroveň ochrany základných práv v Únii by bol nižší ako úroveň ochrany základných práv podľa EDĽP, ak by nebol uznaný priamy účinok základných práv Charty v horizontálnych vzťahoch.

– Záver

88. Z týchto dôvodov vnútroštátny súd nemôže v spore medzi súkromnými osobami na základe článku 31 ods. 2 Charty neuplatniť vnútroštátnu právnu úpravu odporujúcu právu Únie, ktorú nemožno vyložiť v súlade so smernicou.

ii) Priama uplatniteľnosť prípadnej všeobecnej právnej zásady

89. Ďalší prístup, ktorý prichádza do úvahy, spočíva v uplatňovaní prípadnej všeobecnej zásady práva Únie, ktorá by prípadne stanovovala právo pracovníka na platenú dovolenku za kalendárny rok, na vzťahy medzi jednotlivcami.

90. Tento prístup by si však vyžadoval objasnenie dvoch podstatných otázok. Jednak by bolo potrebné skúmať, či má právo na platenú dovolenku za kalendárny rok v právnom poriadku Únie vôbec postavenie všeobecnej právnej zásady, a jednak či by táto všeobecná právna zásada bola prípadne uplatniteľná aj vo vzťahoch medzi jednotlivcami.

– Miesto práva na dovolenku za kalendárny rok v právnom poriadku Únie

Pojem všeobecná právna zásada

91. Na úvod skúmania prvej otázky je potrebné v krátkosti pripomenúť pojem, ako aj funkciu všeobecných právnych zásad v práve Únie.

56 — GRABENWARTER, C.: c. d., s. 131, bod 15.

57 — Pozri rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva zo 16. decembra 2008, Khurshid Mustafa a Tarzibachi v. Švédsko, sťažnosť č. 23883/06, bod 502 (právo na informácie); z 24. júna 2004, Von Hannover v. Nemecko, sťažnosť č. 59320/00, bod 57 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života); zo 16. novembra 2004, Moreno Gómez v. Španielsko, sťažnosť č. 4143/02, bod 55 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), a z 30. novembra 2004, Öneryildiz v. Turecko, sťažnosť č. 48939/99, bod 135 (právo vlastniť majetok).

58 — Pozri GRABENWARTER, C.: c. d., s. 131, bod 15, podľa ktorého sa problémy súvisiace s účinkom voči tretím osobám strácajú v teórii ochranných povinností.

92. Všeobecným zásadám práva Únie patrí v judikatúre Súdneho dvora osobitné miesto. Pojem všeobecné právne zásady je však stále sporný.[59] Terminológia je tak v právnickej literatúre, ako aj v judikatúre nejednotná. Do určitej miery sa rozdiely týkajú iba výberu pojmov, keď sa Súdny dvor a generálni advokáti odvolávajú na „všeobecne uznávané pravidlo“[60], „všeobecne uznávanú zásadu“[61], „základnú právnu zásadu“[62], „základnú zásadu“[63], iba na „zásadu“[64], „pravidlo“[65] alebo „všeobecnú zásadu rovnosti, ktorá patrí k základným zásadám práva Spoločenstva“[66].

93. Zhoda však v každom prípade existuje v tom, že všeobecným právnym zásadám prináleží v judikatúre veľký význam z dôvodu, že vypĺňajú medzery a predstavujú interpretačný nástroj.[67] To vyplýva najmä z toho, že právo Únie je právnym poriadkom, ktorý sa vyvíja a ktorý má vzhľadom na svoju otvorenosť voči integračnému vývoju nevyhnutne medzery a vyžaduje si výklad. Pravdepodobne na základe tohto zistenia sa aj Súdny dvor vyhol presnej klasifikácii všeobecných právnych zásad, aby si tak ponechal flexibilitu potrebnú na to, aby mohol nezávisle od terminologických rozdielov rozhodnúť o posudzovaných skutkových otázkach.[68] Význam všeobecných právnych zásad navyše spočíva aj v tom, že slúžia ako kritérium posudzovania zákonnosti a platnosti právnych aktov[69] Únie, ako aj základ pre sudcovskú tvorbu práva.[70]

94. Podľa definície používanej v právnickej literatúre patria medzi všeobecné právne zásady tie základné ustanovenia nepísaného primárneho práva Spoločenstva, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou samotného právneho poriadku Európskej únie alebo ktoré sú spoločné pre právne poriadky členských štátov.[71] V zásade možno rozlišovať medzi všeobecnými zásadami práva Únie v užšom zmysle, čiže všeobecnými právnymi zásadami, ktoré boli odvodené výlučne zo zmyslu a štruktúry zmlúv a vzťahujú sa na špecifické problémy práva Únie, a takými všeobecnými právnymi zásadami, ktoré sú spoločné pre právne a ústavné poriadky členských štátov.[72] Kým prvú skupinu všeobecných právnych zásad možno vyvodiť priamo z primárneho práva Únie, pri formulovaní druhej skupiny Súdny dvor využíva najmä metódu kritického porovnávania právnych poriadkov,[73] pričom však neuplatňuje metódu najmenšieho spoločného menovateľa. Tiež sa pritom nepokladá za nevyhnutné, aby sa takto vytvorené právne zásady vo svojej konkrétnej podobe v práve Únie súčasne nachádzali vo všetkých porovnávaných právnych poriadkoch.[74]

59 — Pozri SCHWARZE, J.: *European Administrative Law*, Luxembourg 2006, s. 65, a SARIYIANNIDOU, E.: *Institutional balance and democratic legitimacy in the decision-making process of the EU*. Bristol 2006, s. 145.

60 — Rozsudok z 29. novembra 1956, Fédération charbonnière de Belgique/Vysoký úrad, 8/55, Zb. s. 291, bod 311.

61 — Rozsudok z 21. júna 1958, Wirtschaftsvereinigung Eisen- und Stahlindustrie a i./Vysoký úrad, 13/57, Zb. s. 263, 304.

62 — Rozsudok z 22. marca 1961, Snupat/Vysoký úrad, 42/59 a 49/59, Zb. s. 103, 156.

63 — Rozsudok z 13. februára 1979, Hoffmann-La Roche/Komisia, 85/76, Zb. s. 461, bod 9.

64 — Rozsudok z 15. júla 1960, Von Lachmüller a i./Komisia, 43/59, 45/59 a 48/59, Zb. s. 933, 956.

65 — Rozsudok z 12. júla 1962, Hoogovens/Vysoký úrad, 14/61, Zb. s. 485, 520.

66 — Rozsudok z 19. októbra 1977, Ruckdeschel/HZA Hamburg-St Annen, 117/76 a 16/77, Zb. s. 1753, bod 7.

67 — TRIDIMAS, T.: *The General Principles of EU Law*. 2. vyd. London 2006, s. 17 a nasl., a 29 a nasl., uvádza na jednej strane funkciu všeobecných zásad v práve Spoločenstva, ktorá spočíva vo vypĺňaní medzier, čo vyplýva zo skutočnosti, že právo Spoločenstva je novým a mladým právnym poriadkom, ktorý sa musí rozvíjať. Okrem toho Zmluva o ES predstavuje rámcovú zmluvu, ktorá obsahuje mnohé všeobecne formulované ustanovenia a neurčité právne pojmy, ktoré ponechávajú Súdnemu dvoru širokú diskrečnú právomoc v oblasti tvorby práva. Tento autor na druhej strane hovorí o funkcii interpretačného nástroja sekundárneho práva. LENAERTS, K., van NUFFEL, P.: *Constitutional Law of the European Union*. 2. vyd. London 2005, bod 17-066, s. 711, uvádzajú, že správne orgány vo všeobecnosti v rámci výkladu práva Spoločenstva používajú všeobecné právne zásady, najmä keď právna úprava, ktoré je predmetom výkladu, nie je jasná, alebo keď v právnych predpisoch existujú medzery. TORIELLO, F.: *I principi generali del diritto comunitario – Il ruolo della comparazione*. Milano 2000, s. 141, tiež zdôrazňuje funkciu, ktorá spočíva vo vypĺňaní medzier, a funkciu interpretačného nástroja, avšak vymenúva aj na iné funkcie.

68 — V tomto zmysle SCHWARZE, J.: c. d., s. 65.

69 — Pozri LENAERTS, K., GUTIÉRREZ-FONS, J. A.: The constitutional allocation of powers and general principles of law. In: *Common Market Law Review*, 2010, s. 1629; TORIELLO, F.: c. d., s. 141.

70 — TORIELLO, F.: c. d., s. 141.

71 — Pozri SCHWEITZER, M., HUMMER, W., OBWEXER, W.: *Europarecht*, s. 65, body 240 a 241.

72 — V tomto zmysle LENGAUER, A.-M., in MAYER, H. (ed.): *Kommentar zum EU- und EG-Vertrag*. Wien 2004, článok 220, bod 27, s. 65; TORIELLO, F.: c. d., s. 315 až 318.

73 — V tomto zmysle SCHWEITZER, M., HUMMER, W., OBWEXER, W.: c. d., bod 244, s. 66; OPPERMANN, T.: *Europarecht*. 3. vyd. München 2005, bod 21, s. 144; TORIELLO, F.: c. d., s. 140.

74 — Pozri TRIDIMAS, T.: c. d., s. 6.

95. Všeobecné právne zásady sa vyznačujú tým, že stelesňujú základné princípy Únie a jej členských štátov, čo odôvodňuje ich postavenie na úrovni primárneho práva v hierarchii noriem právneho poriadku Únie.[75] Mimoriadny význam má predovšetkým ochrana základných práv v užšom zmysle, vytvorená a zabezpečovaná súdmi Únie pod týmto všeobecným označením, ako aj rozpracovanie procesných práv podobných základným právam, ktoré boli ako všeobecné zásady právneho štátu povýšené na úroveň ústavného práva Únie.[76] K všeobecným právnym zásadám preto patria aj tie zásady, ktoré sú úzko spojené so systémovými zásadami Európskej únie, akými sú sloboda, demokracia, rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd a právny štát v zmysle článku 2 ZEÚ, a ktoré možno z týchto zásad odvodiť. Porušenie týchto zásad členským štátom môže spustiť osobitný sankčný mechanizmus podľa článku 7 ZEÚ.

96. Za všeobecné zásady práva Únie boli uznané napríklad dôležité princípy právneho štátu, ako je zásada proporcionality[77], zrozumiteľnosti práva[78] alebo právo jednotlivca na účinnú súdnu ochranu[79]. Patria medzi ne aj rozličné všeobecné zásady riadnej správy veci verejných, ako zásada ochrany legitímnej dôvery[80], zásada *ne bis in idem*[81], právo byť vypočutý[82], ktoré sa tiež prejavuje v podobe možnosti vyjadriť sa k opatreniam spôsobujúcim ujmu[83], povinnosť odôvodnenia právnych aktov[84] alebo zásada preskúmania veci z úradnej moci[85]. Patrí k nim aj odvolávanie sa na „vyššiu moc“[86]. Možno však nájsť aj zásady vlastné zmluvnému právu, ako napríklad všeobecná právna zásada *pacta sunt servanda*[87] alebo zásada *clausula rebus sic stantibus*[88].

75 — Podľa všeobecného názoru všeobecné právne zásady majú postavenie primárneho práva (pozri SCHROEDER, W., in STREINZ, R. (ed.): *EUV/EGV-Kommentar*, článok 249, s. 2159, bod 15). Súdny dvor viackrát uviedol, že právne akty inštitúcií Spoločenstva sa majú posudzovať z hľadiska všeobecných právnych zásad. Pozri rozsudky z 12. novembra 1969, Stauder, 29/69, Zb. s. 419, bod 7, a z. 13 decembra 1979, Hauer, 44/79, Zb. s. 3727, bod 14 a nasl.

76 — V tomto zmysle tiež WEGENER, B., in CALLIESS, C., RUFFERT, M. (ed.): *Kommentar zum EUV/EGV*. 3. vyd. München 2007, článok 220, bod 37, s. 1956, a TRIDIMAS, T.: c. d., s. 2 a nasl.

77 — Pozri rozsudok z 9. augusta 1994, Nemecko/Rada, C-359/92, Zb. s. I-3681. Už pred zakotvením tejto zásady v pozitívnom práve v článku 5 treťom odseku ES (článok 5 ods. 4 ZEÚ) v judikatúre a v právnej náuke nebolo sporné, že výkon právomocí Spoločenstva podlieha podmienke proporcionality (pozri LIENBACHER, G., in SCHWARZE, J. (ed.): *EU-Kommentar*. 1. vyd. Baden-Baden 2000, článok 5 ES, bod 36, s. 270.

78 — Pozri rozsudok z 10. júla 1980, Komisia/Spojené kráľovstvo, 32/79, Zb. s. 2403.

79 — Pozri rozsudok Súdu prvého stupňa zo 6. marca 2001, Dunnett, Hackett a Turró Calvet/Európska investičná banka, T-192/99, Zb. s. II-813. Osobitne k právu na účinný prístup k spravodlivosti pozri rozsudky z 15. mája 1986, Johnston, 222/84, Zb. s. 1651, body 18 a 19; z 15. októbra 1987, Heylens a i., 222/86, Zb. s. 4097, bod 14; z 27. novembra 2001, Komisia/Rakúsko, C-424/99, Zb. s. I-9285, bod 45; z 25. júla 2002, Unión de Pequeños Agricultores/Rada, C-50/00 P, Zb. s. I-6677, bod 39; z 19. júna 2003, Eribrand, C-467/01, Zb. s. I-6471, bod 61; Unibet, už citovaný v poznámke pod čiarou 33, bod 37, a DEB, už citovaný v poznámke pod čiarou 31, bod 29.

80 — Pozri rozsudok zo 6. júla 2000, Agricola Tabacchi Bonavicina, C-402/98, Zb. s. I-5501.

81 — Pozri rozsudok z 13. februára 1969, Walt Wilhelm, 14/68, Zb. s. 1.

82 — Pozri rozsudok zo 4. júla 1963, Alvis/Rada, 32/62, Zb. s. 101.

83 — Pozri rozsudky zo 14. júla 1972, Cassella Farbwerke Mainkur/Komisia, 55/69, Zb. s. 887; z 28. mája 1980, Kuhner/Komisia, 33/79 a 75/79, Zb. s. 1677; z 29. júna 1994, Fiskano/Komisia, C-135/92, Zb. s. I-2885; z 24. októbra 1996, Komisia/Lisrestal a i., C-32/95 P, Zb. s. I-5373, bod 21; z 21. septembra 2000, Mediocurso/Komisia C-462/98 P, Zb. s. I-7183, bod 36; z 12. decembra 2002, Cipriani, C-395/00, Zb. s. I-11877, bod 51; z 13. septembra 2007, Land Oberösterreich a Rakúsko/Komisia, C-439/05 P a C-454/05 P, Zb. s. I-7141, a z 18. decembra 2008, Sopropé, C-349/07, Zb. s. I-10369, body 36 a 37.

84 — Pozri rozsudok z 25. októbra 1978, Koninklijke Scholten-Honig a De Bijenkorf, 125/77, Zb. s. 1991.

85 — Pozri rozsudok z 21. novembra 1991, Technische Universität München, C-269/90, Zb. s. I-5469.

86 — Pozri rozsudok zo 14. februára 1978, IFG/Komisia, 68/77, Zb. s. 353.

87 — Pozri rozsudok Súdu prvého stupňa z 25. mája 2004, Distilleria Palma/Komisia, T-154/01, Zb. s. II-1493, bod 45.

88 — Pozri rozsudok Súdu prvého stupňa z 21. septembra 2005, Yusuf a Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia, T-306/01, Zb. s. II-3533, bod 277.

97. V oblasti sociálnych práv sú takýmito zásadami napríklad uznaná zásada solidarity [89] alebo povinnosť starostlivosti inštitúcie o svojich zamestnancov [90]. Oblasť uznania federálnych vzťahov v rámci Únie zahŕňa často zdôrazňovanú zásadu spolupráce medzi členskými štátmi a ich povinnosti spolupracovať vo vzťahu k Únii. Na základe článku 10 ES Súdny dvor vytvoril zásadu vzájomnej lojality Spoločenstva. [91] Súdny dvor navyše uznal zásadu demokracie, napríklad keď poukázal na nevyhnutnosť aktívnej účasti Európskeho parlamentu na legislatívnom procese Únie v súlade s postupmi upravenými v Zmluve. [92]

98. K základným právam Únie, ktoré Súdny dvor uznal prostredníctvom už spomenutého kritického porovnania právnych poriadkov, ako aj s ohľadom na medzinárodné a európske dohovory o ľudských právach, patria také základné práva a ľudské práva, ktorými sa vyznačujú liberálne a demokratické spoločnosti, ako je napríklad sloboda prejavu [93] a sloboda združovania [94]. Rovnako k nim patria základné zásady, ktoré vyplývajú priamo zo zmlúv, ako je zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti [95] a zákaz diskriminácie na základe pohlavia [96].

O práve na platenú dovolenku za kalendárny rok v Európskej únii

99. Je otázne, či právo na platenú dovolenku za kalendárny rok spĺňa podmienky stanovené judikatúrou v oblasti všeobecných právnych zásad. Aby to tak bolo, takéto právo by v oblasti pracovného práva Únie muselo mať rovnako ako vo vyššie uvedených prípadoch natoľko zásadný význam, že by bolo vyjadrené vo viacerých normách primárneho alebo sekundárneho práva Únie.

100. Do úvahy je potrebné vziať aj mnohé zmluvy medzinárodného práva verejného týkajúce sa ochrany ľudských práv, ako aj práv pracovníkov, ku ktorým členské štáty Únie pristúpili.

101. Napokon je potrebné skúmať aj samotné právo členských štátov. Použitie právno-komparatistického prístupu, ktorý často používa Súdny dvor, by mohlo objasniť otázku, či ústavné tradície [97], alebo aspoň podstatné ustanovenia vnútroštátneho pracovného práva priznávajú tomuto právu popredné miesto vo vnútroštátnych právnych poriadkoch.

– Ustanovenia práva Únie

102. Pokiaľ ide o relevantné ustanovenia práva Únie, možno v nasledujúcich úvahách nadviazať na vyššie uvedené úvahy týkajúce sa klasifikácie práva na platenú dovolenku za kalendárny rok ako základného práva. Ako už bolo spomenuté, jeho kodifikácia v článku 31 ods. 1 Charty je potvrdením jeho popredného miesta v právnom poriadku Únie. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že ako vyplýva z piateho odôvodnenia Charty, Charta „opätovne potvrdzuje práva vyplývajúce najmä z ústavných tradícií a medzinárodných záväzkov spoločných pre členské štáty, Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, sociálnych chárt prijatých Spoločenstvom a Radou Európy, ako aj judikatúry Súdneho dvora Európskych spoločenstiev a Európskeho súdu pre ľudské práva.“ Inak povedané, Charta iba opätovne potvrdzuje súčasné záruky základných práv v Európskej únii.

89 — Pozri rozsudok z 18. marca 1980, Ferriera Valsabbia/Komisia, 154/78, 205/78, 206/78, 226/78 až 228/78, 263/78, 264/78, 39/79, 31/79, 83/79 a 85/79, Zb. s. 907.

90 — Pozri rozsudok z 28. mája 1980, Kuhner/Komisia, 33/79 a 75/79, Zb. s. 1677.

91 — Pozri rozsudok z 5. mája 1981, Komisia/Spojené kráľovstvo, 804/79, Zb. s. 1045.

92 — Pozri rozsudok z 30. marca 1995, Parlament/Rada, C-65/93, Zb. s. I-643, bod 21.

93 — Pozri rozsudok zo 17. januára 1984, VBVB a VBBB/Komisia, 43/82 a 63/82, Zb. s. 19.

94 — Pozri rozsudok Bosman, už citovaný v poznámke pod čiarou 18, Zb. s. I-4921.

95 — Pozri rozsudok z 12. júla 1984, Prodest, 237/83, Zb. 1984 s. 3153.

96 — Pozri rozsudok z 15. júna 1978, Defrenne, 149/77, Zb. s. 1365.

97 — Pozri rozsudky z 3. mája 2005, Berlusconi a i., C-387/02, C-391/02 a C-403/02, Zb. s. I-3565, body 67 až 69; z 11. marca 2008, Jager, C-420/06, Zb. s. I-1315, bod 59, a z 28. apríla 2011, El Dridi, C-61/11 PPU, Zb. s. I-3015, bod 61.

103. Hoci je zrejmé, že článok 7 ods. 1 smernice 93/104 – ktorý predchádzal článku 7 ods. 1 smernice 2003/88 – slúžil ako vzor pre formuláciu článku 31 ods. 1 Charty, nemožno z toho vyvodiť, že právo na minimálnu platenú dovolenku za kalendárny rok bolo uznané až smernicou o pracovnom čase. Naopak toto právo už dávno patrí nezávisle od dĺžky zaručenej dovolenky medzi základné sociálne práva uznané v medzinárodnom práve.

– Ustanovenia medzinárodného práva

104. V medzinárodnom práve je toto základné právo vyjadrené napríklad v článku 24 Všeobecnej deklarácie ľudských práv[98], ktorý priznáva „každému právo na odpočinok a zotavenie, rozumné vymedzenie pracovného času a pravidelnú platenú dovolenku“. Toto základné právo je navyše uznané v článku 2 ods. 3 Európskej sociálnej charty[99], ako aj v článku 7 písm. d) Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach[100] ako právo každého človeka na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky. Článok 8 Charty sociálnych základných práv pracovníkov Spoločenstva tiež stanovuje právo každého pracovníka na platenú dovolenku za kalendárny rok.[101] Toto posledné uvedené ustanovenie je relevantné preto, lebo táto charta má v judikatúre Súdneho dvora veľký význam ako prameň používaný pri rozhodovacej činnosti. Vyjadruje totiž spoločné postoje a tradície členských štátov a považuje sa za deklaráciu základných zásad, ktorými sa Únia a členské štáty chcú riadiť.[102] V rámci Medzinárodnej organizácie práce ako špecializovanej inštitúcie Organizácie spojených národov bolo právo na minimálnu platenú dovolenku za kalendárny rok doteraz upravené v dvoch mnohostranných dohovoroch, konkrétne v dohovore č. 132[103], ktorý nadobudol účinnosť 30. júna 1973 a ktorým bol revidovaný dovtedy platný dohovor č. 52[104]. Tieto dohovory obsahujú kogentné normy vo vzťahu k zmluvným štátom, ktoré sa týkajú výkonu tohto základného sociálneho práva v ich vnútroštátnych právnych poriadkoch.

105. Tieto rozmanité medzinárodné akty sa však vzájomne líšia tak z hľadiska ich obsahu úpravy, ako aj z hľadiska ich normatívneho dosahu, keďže v niektorých prípadoch ide o zmluvy medzinárodného práva verejného, kým v iných prípadoch iba o slávnostné deklarácie bez právnej záväznosti.[105] Okrem toho osobná pôsobnosť týchto aktov je vymedzená rôzne, a teda okruh oprávnených osôb nie je vôbec

98 — Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov v rezolúcii 217 A (III) z 10. decembra 1948.

99 — Európska sociálna charta – zmluva, ktorá bola otvorená na podpis členským štátom Rady Európy 18. októbra 1961 v Turíne a nadobudla účinnosť 26. februára 1965. Článok 2 ods. 3 Európskej sociálnej charty stanovuje, že na zabezpečenie účinného výkonu práva na spravodlivé pracovné podmienky sa zmluvné strany zaväzujú zabezpečiť minimálne dva týždne platenej dovolenky v roku.

100 — Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach bol jednomyseľne prijatý Valným zhromaždením Organizácie spojených národov 19. decembra 1966. Článok 7 písm. d) tohto paktu stanovuje, že „štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú právo každého človeka na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky, ktoré zabezpečujú najmä odpočinok, zotavenie a rozumné vymedzenie pracovného času a pravidelnú platenú dovolenku, ako aj odmenu v dňoch pracovného pokoja.“

101 — Charta základných sociálnych práv Spoločenstva z 9. decembra 1989 v článku 8 stanovuje, že „každý pracovník ES má právo na odpočinok v týždni a na dovolenku v roku, ktorých dĺžky sa musia postupne zblížiť v súlade s národnou praxou.“

102 — FRENZ, W.: c. d., s. 1059, bod 3539.

103 — Dohovor č. 132 o platenej dovolenke (revidované znenie) z roku 1970 prijatý Generálnou konferenciou Medzinárodnej organizácie práce 24. júna 1970, ktorý nadobudol účinnosť 30. júna 1973.

104 — Dohovor č. 52 o platenej dovolenke prijatý Generálnou konferenciou Medzinárodnej organizácie práce 24. júna 1936, ktorý nadobudol účinnosť 22. septembra 1939. Tento dohovor bol revidovaný dohovorom č. 132, ale je naďalej otvorený na ratifikáciu.

105 — ZULEEG, M.: Der Schutz sozialer Rechte in der Rechtsordnung der Europäischen Gemeinschaft. In: *Europäische Grundrechte-Zeitschrift*, 1992, zv. 15/16, s. 331, poznamenáva, že nezáväzné akty, ako je Charta základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva, slúžia v prvom rade ako programové usmernenia. Právny význam však v každom prípade nadobúdajú vtedy, keď ich súdy použijú pri výklade alebo tvorbe práva. BALZE, W.: Überblick zum sozialen Arbeitsschutz in der EU. In: *Europäisches Arbeits- und Sozialrecht*, 38. Ergänzungslieferung, 1998, bod 4, správne uvádza, že napriek tomu, že Charta základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva ako slávnostné vyhlásenie sama osebe nemá záväzný účinok, predstavovala dôležitý podnet pre akčný program Komisie prijatý na konci roka 1989 na vykonávanie Charty Spoločenstva z 28. novembra 1989. Tento akčný program stanovoval celkom 23 konkrétnych návrhov smerníc, najmä v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci pracovníkov, ktoré boli v prevažnej miere vykonané do roku 1993. Z toho vyplýva, že aj slávnostné vyhlásenia môžu ako zdroje inšpirácie pre legislatívnu činnosť v konečnom dôsledku nadobudnúť význam pri realizácii základných sociálnych práv, ktoré proklamujú.

totožný. Navyše zmluvným štátom ako adresátom týchto aktov je spravidla priznaná široká diskrečná právomoc pri ich vykonávaní, v dôsledku čoho sa oprávnené osoby nemôžu priamo odvolávať na toto právo. [106] Je však potrebné poznamenať, že všetky tieto medzinárodné akty jednoznačne uznávajú právo na platenú dovolenku ako súčasť základných práv pracovníkov.

– Právne poriadky členských štátov

106. Na úrovni ústavného práva sa sociálne práva značne líšia. Texty ústav viacerých, no nie všetkých štátov obsahujú záruky pracovných podmienok, ku ktorým patrí aj právo pracovníkov na zotavenie.

107. Napríklad článok 11 ods. 5 luxemburskej ústavy a článok 40 ods. 2 španielskej ústavy ukladajú štátu povinnosť vytvoriť zdravé pracovné podmienky a zabezpečiť odpočinok pracovníkov a/alebo dbať na ich zabezpečenie [107]. Článok 36 talianskej ústavy obsahuje oveľa podrobnejšiu úpravu, ktorá viac zodpovedá zneniu článku 31 Charty základných práv a ktorá stanovuje okrem iného právo na týždenný odpočinok a právo na platenú dovolenku za kalendárny rok. Portugalská ústava zrejme bola jedným zo vzorov pravidiel stanovených Chartou, keďže článok 59 ods. 1 písm. d) tejto ústavy stanovuje právo na odpočinok a zotavenie, na najvyššiu prípustnú dĺžku denného pracovného času, na týždenný odpočinok a na pravidelnú dovolenku za kalendárny rok. [108] Je však potrebné uviesť, že základné sociálne práva, ktoré sú podrobne a subjektívne formulované v týchto ústavách, treba vo všeobecnosti chápať ako povinnosti štátu, a nie ako priamo uplatniteľné práva. [109]

108. Vo väčšine pôvodných členských štátov Európskej únie je právo na minimálnu platenú dovolenku za kalendárny rok zakotvené v bežných zákonoch, ktoré vyjadrujú relevantné požiadavky sekundárneho práva zodpovedajúce ustanoveniam smerníc, pokiaľ sa týkajú oblastí pôsobnosti práva Únie. Je to tak napríklad v nemeckom práve, ktoré síce v článku 20 ods. 1 základného zákona uznáva „zásadu sociálneho štátu“, z ktorej vyplývajú viaceré minimálne sociálne práva, ako cieľ štátu, avšak inak ponecháva úpravu dovolenky za kalendárny rok na zákonodarcu. [110] Bez ohľadu na to však ústavy nemeckých spolkových krajín obsahujú početné sociálne záruky a zásady, ktoré okrem iného tiež ukladajú zákonodarcovi spolkovej krajiny povinnosť stanoviť dostatočnú platenú dovolenku. [111]

109. Naproti tomu právne úpravy nových členských štátov okrem Cyperskej republiky sa vyznačujú veľmi podrobnou kodifikáciou tohto práva. Je to tak najmä v prípade článku 36 písm. f) slovenskej ústavy, článku 66 ods. 2 poľskej ústavy, článku 70/B ods. 4 maďarskej ústavy, článku 107 lotyšskej ústavy, článku 41 ods. 2 rumunskej ústavy, článku 48 ods. 5 bulharskej ústavy, článku 13 ods. 2 maltskej ústavy a článku 49 ods. 1 litovskej ústavy, ktoré výslovne zaručujú právo na minimálnu platenú dovolenku za kalendárny rok. Pracovné podmienky sú všeobecne upravené v slovinskej ústave (článok 56), v českej ústave (článok 28) a v estónskej ústave (článok 29 ods. 4). [112]

106 — FRENZ, W.: c. d., s. 1060, bod 3542.

107 — Pozri GONZÁLEZ ORTEGA, S.: El disfruto de las vacaciones anuales retribuidas: una cuestión de derecho y de libertad personal, de seguridad en el trabajo y de igualdad. In: *Revista española de derecho europeo*, 2004, č. 11, s. 423 a nasl.

108 — Pozri VIEIRA DE ANDRADE, J. C.: La protection des droits sociaux fondamentaux dans l'ordre juridique du Portugal. In: *La protection des droits sociaux fondamentaux dans les États membres de l'Union européenne – Étude de droit comparé*. Athens; Bruxelles; Baden-Baden 2000, s. 677.

109 — FRENZ, W.: c. d., s. 1062, bod 3542.

110 — Tamže, s. 1062, bod 3548.

111 — Napríklad článok 24 ods. 3 Ústavy spolkovej krajiny Severné Porýnie-Vestfálsko stanovuje, že zákonom sa má stanoviť právo na dostatočnú platenú dovolenku.

112 — Pozri RIEDEL, E., in MEYER, J.: *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*. 2. vyd. Baden-Baden 2006, článok 31, body 3 a 4.

– Závery

110. Judikatúra Súdneho dvora už dlho uznáva význam práva na platenú dovolenku za kalendárny rok. Podľa ustálenej judikatúry ho treba považovať za „mimoriadne dôležitú zásadu sociálneho práva Únie“, od ktorej sa nemožno odchýliť a ktorú príslušné vnútroštátne orgány môžu vykonávať len v medziach výslovne stanovených smernicou 2003/88. Súdny dvor však ešte jednoznačne nekonštatoval, či ide o všeobecnú zásadu práva Únie. Jednoznačnú klasifikáciu sťažuje aj nejednotnosť terminológie, ktorá sa v judikatúre používa na označenie týchto všeobecných právnych zásad. [113]

111. Vyššie uvedená porovnávacia analýza však svedčí o tom, že myšlienka, že pracovník by mal mať právo na pravidelný odpočinok, sa prelína právnym poriadkom Únie a právnymi poriadkami jej členských štátov. Samotná skutočnosť, že táto zásada má postavenie ústavnej zásady tak na úrovni Únie [114], ako aj v mnohých členských štátoch [115], svedčí v prospech popredného postavenia tohto práva, z ktorého vyplýva jeho uznanie ako všeobecnej zásady práva Únie.

112. V tomto smere nie je rozhodujúce, že všetky členské štáty tejto zásade nepriznávajú vo svojich právnych poriadkoch povahu ústavnej zásady, [116] keďže táto zásada sa v každom prípade považuje za podstatnú súčasť vnútroštátneho práva, a to bez ohľadu na to, či ide o súkromnoprávne alebo verejnoprávne pracovnoprávne vzťahy, čo navyše uznáva aj judikatúra Súdneho dvora. [117] Vzhľadom na to, že nie je obmedzené na určitú právnu oblasť, ale naopak sa vzťahuje na viaceré odvetvia, čiže na viaceré oblasti činnosti, ktoré sa týkajú tak pracovného práva, ako zamestnávania vo verejnej službe vo všetkých členských štátoch, právo na dovolenku za kalendárny rok má všeobecnú pôsobnosť, ktorá je charakteristická pre všeobecné právne zásady a ktorá ich odlišuje od osobitných právnych noriem. [118] To platí aj v prípade právnej úpravy Únie, keďže ako som zdôraznila v návrhoch, ktoré som predniesla vo veci Williams a i. (C-155/10), [119] aj tie smernice o organizácii pracovného času, ktoré vzhľadom na osobitosti niektorých profesijných odvetví obsahujú osobitné odvetvové normy, [120] a preto ich možno považovať za *lex specialis* vo vzťahu k ustanoveniam smernice 2003/88, obsahujú osobitné ustanovenia týkajúce sa práva na dovolenku.

113 — Pozri bod 92 týchto návrhov.

114 — Pozri NIELSEN, R.: Free movement and fundamental rights. In: *European Labour Law Journal*, 2010, č. 1, s. 258, ktorá poukazuje na potenciálny význam Charty pre rozvoj základných sociálnych práv prostredníctvom judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa všeobecných právnych zásad. Podľa tejto autorky by sa mal Súdny dvor pri plnení tejto úlohy v čoraz väčšej miere opierať o Chartu, ktorá – na rozdiel od Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP) – stanovuje mnohé sociálne normy, ako je zákaz diskriminácie, zákaz detskej práce a zákaz otroctva a nútenej práce, sloboda zhromažďovania, právo na kolektívne vyjednávanie a právo pracovníkov na štrajk.

115 — Pozri LENAERTS, K., GUTIÉRREZ-FONS, J. A.: c. d., s. 1633, ktorí zdôrazňujú, že Súdny dvor bude o to ochotnejší prevziať určitý druh právnej úpravy, čím bude konvergencia medzi právnymi poriadkami väčšia. Pokiaľ konvergencia síce nie je úplná, ale vo väčšine členských štátov sa presadil určitý prístup, Súdny dvor si tento prístup spravidla osvojí, pričom ho prispôsobí právnemu poriadku Únie.

116 — TRIDIMAS, T.: c. d., s. 6, uvádza, že Súdny dvor môže za určitých okolností uznať za všeobecnú právnu zásadu aj zásadu, ktorá nie je známa vo vnútroštátnych právnych poriadkoch.

117 — Pozri uznesenie zo 7. apríla 2011, May, C-519/09, Zb. s. I-2761, body 26 a 27, v ktorom Súdny dvor vyhlásil, že zamestnanec verejnoprávnej organizácie je bez ohľadu na jeho postavenie úradníka tiež „pracovníkom“ v zmysle článku 7 smernice 2003/88.

118 — TRIDIMAS, T.: c. d., s. 1, si kladie otázku, ako možno všeobecnú právnu zásadu odlíšiť od osobitnej právnej úpravy. Podľa jeho názoru to závisí jednak od všeobecnej pôsobnosti tejto zásady, pričom pojem „všeobecná“ treba chápať v tom zmysle, že zásada musí vykazovať určitú mieru abstraktnosti, a jednak od relevantnosti tejto zásady v rámci právneho poriadku.

119 — Pozri body 39 až 42 návrhov, ktoré som predniesla 16. júna 2011 vo veci Williams a i., C-155/10, ktorá sa týkala práva pilotov leteckej spoločnosti na platenú dovolenku za kalendárny rok. Predmetom výkladu bol odsek 3 Európskej dohody o organizácii pracovného času mobilných pracovníkov civilného letectva, ktorú uzavrela Asociácia európskych leteckých spoločností (AEA), Európska federácia pracovníkov v doprave (ETF), Európska asociácia civilných letcov (ECA), Európska asociácia regionálnych leteckých spoločností (ERA) a Asociácia nezávislých leteckých dopravcov (IACA), vykonanej smernicou 2000/79/ES (Ú. v. ES L 302, s. 59; Mim. vyd. 05/004, s. 75). Tento odsek obsahuje osobitné ustanovenia o dovolenke mobilného personálu civilného letectva.

120 — Ako ďalší príklad možno uviesť pravidlá týkajúce sa pracovného času námorníkov. Podľa odôvodnenia č. 12 smernice 2003/88 sa totiž táto smernica na túto kategóriu osôb neuplatňuje. Naopak toto odôvodnenie odkazuje na smernicu Rady 1999/63/ES z 21. júna 1999 ktorá sa týka Dohody o organizácii pracovného času námorníkov, uzavretej Združením majiteľov lodí Európskeho spoločenstva (ECSA) a Odborovou federáciou pracovníkov dopravy v Európskej únii (FST) (Ú. v. ES L 167, s. 33; Mim. vyd. 05/003, s. 363). Bod 16 tejto dohody obsahuje osobitné ustanovenia o dovolenke námorníkov, ktoré sú podobné ustanoveniam článku 7 smernice 2003/88.

113. Okrem toho právo na platenú dovolenku za kalendárny rok sa z obsahového hľadiska vyznačuje minimálnou normatívnou určitosťou, čo sa obvykle považuje za podmienku uznania všeobecnej právnej zásady. Jednak to potvrdzuje porovnanie s niektorými právnymi zásadami uznanými v judikatúre, ako je vyššie uvedený „princíp demokracie“ alebo „solidarita“, ktoré sa vyznačujú svojou abstraktnosťou, a jednak to vyplýva z jednoznačnosti cieľa tohto práva. Bez ohľadu na nevyhnutnú špecifikáciu zo strany zákonodarcu je cieľom práva na dovolenku za kalendárny rok v podstate dočasne oslobodiť pracovníka od zmluvnej povinnosti pracovať. Vzhľadom na to, že toto právo v každom prípade spĺňa minimálne požiadavky obsahovej určitosti, spĺňa tiež podmienky uznania ako všeobecnej právnej zásady. [121]

114. Vzhľadom na tieto skutočnosti je potrebné konštatovať, že viaceré argumenty svedčia v prospech uznania práva na dovolenku za kalendárny rok ako všeobecnej právnej zásady v právnom poriadku Únie.

– Uplatniteľnosť všeobecnej právnej zásady medzi jednotlivcami

115. Ďalej je potrebné určiť, či by sa táto všeobecná právna zásada mohla prípadne uplatňovať vo vzťahoch medzi jednotlivcami.

Možnosť priameho uplatnenia

116. Judikatúra Súdneho dvora priznáva jednotlivcom právo odvolávať sa na všeobecné právne zásady v ich vzťahoch so štátom. [122] Súdny dvor sa však ešte výslovne nevyjadril k zásadnej otázke, či sú základné práva ako všeobecné právne zásady vôbec priamo uplatniteľné vo vzťahoch medzi jednotlivcami.

117. Práve vzhľadom na význam individuálnej ochrany základných práv si táto otázka zasluhuje mimoriadnu pozornosť. Na jednej strane totiž možno tvrdiť, že vzhľadom na pôvod a účel všeobecných právnych zásad tieto zásady slúžia v prvom rade na ochranu jednotlivcov pred zásahmi verejnej moci, v dôsledku čoho by bolo potrebné odmietnuť možnosť ich priameho uplatnenia medzi jednotlivcami. Na druhej strane možno tvrdiť, že tradičné delenie vzťahov na „verejné“ a „súkromné“ v modernom štáte už nie je aktuálne. Možno si totiž predstaviť prípady, v ktorých je ochrana základných práv vo vzťahu k súkromným subjektom rovnako potrebná ako vo vzťahu k orgánom verejnej moci, v dôsledku čoho by sa neexistencia ochrany základných práv rovnala porušeniu týchto práv. [123]

121 — TRIDIMAS, T.: c. d., s. 26, uvádza, že všeobecná právna zásada musí obsahovať minimum právne záväzných ustanovení.

122 — Súdny dvor napríklad rozhodol, že rôzne vnútroštátne opatrenia boli nezlučiteľné so všeobecnou zásadou rovnosti zaobchádzania (pozri napríklad rozsudky z 25. novembra 1986, Klensch, 201/85 a 202/85, Zb. s. 3477, a z 13. júla 1989, Wachauf, 5/88, Zb. s. 2609) alebo s osobitnými vyjadreniami tejto zásady, ako je zákaz akejkoľvek diskriminácie na základe štátnej príslušnosti v rôznych kontextoch [pozri napríklad rozsudok z 13. februára 1985, Gravier, C-293/83, Zb. s. 593 (prístup k odbornému vzdelávaniu); z 2. februára 1988, Blaizot, C-24/86, Zb. s. 379 (prístup k vysokoškolskému vzdelaniu); z 27. septembra 1988, Komisia/Belgicko, C-42/87, Zb. s. 5445 (štipendiá); z 20. októbra 1993, Phil Collins a i., C-92/92 a C-326/92, Zb. s. I-5145 (práva duševného vlastníctva) a z 26. septembra 1996, Data Delecta, C-43/95, Zb. s. I-4661 (súdne konanie)]; s dodržiavaním základných práv [pozri napríklad rozsudky Johnston, už citovaný v poznámke pod čiarou 79 (účinné súdne preskúmanie v súvislosti s prístupom k zamestnaniu a pracovnými požiadavkami ako odôvodnením rozdielneho zaobchádzania s mužmi a ženami); Wachauf, už citovaný (právo vlastniť majetok v súvislosti so spoločnou organizáciou trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami), a z 11. júla 2002, Carpenter, C-60/00, Zb. s. I-6279 (právo na rešpektovanie rodinného života v súvislosti s prípadným obmedzením slobodného poskytovania služieb)]; so zásadou ochrany legitímnej dôvery [pozri napríklad rozsudok z 11. júla 2002, Marks & Spencer, C-62/00, Zb. s. I-6325 (legitímna dôvera v súvislosti s novou vnútroštátnou premlčacou dobou, počas ktorej možno vyžadovať vrátenie súm vybratých v rozpore s právom Spoločenstva)] a so zásadou proporcionality [pozri napríklad rozsudok z 19. júna 1980, Testa a i., 41/79, 121/79 a 796/79, Zb. s. I-1979 (diskrečná právomoc, ktorú článok 69 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 priznáva členským štátom na predĺženie trvania nároku na dávku v nezamestnanosti) a z 18. decembra 1997, Molenheide a i., C-286/94, C-340/95, C-401/95 a C-47/96, Zb. s. I-7281].

123 — V tomto zmysle TRIDIMAS, T.: c. d., s. 47. Rovnako WALTER, R., MAYER, H.: c. d., s. 549, bod 1330, podľa ktorých sa uplatňovanie základných práv môže javiť vhodné práve v prípade silnejšieho postavenia jednej zmluvnej strany (napríklad nositeľa monopolu) v porovnaní s druhou zmluvnou stranou.

118. Bolo by to tak napríklad v pracovnoprávnych vzťahoch, o aké ide v prejednávanej veci, a to tým skôr, že bez ohľadu na to, či sa pracovnoprávny vzťah spravuje súkromným alebo verejným právom, vo všeobecnosti sa vyznačuje asymetrickým pomerom oprávnení zamestnávateľa a pracovníka.[124] Vzhľadom na to, že skutočnosť, či je zamestnávateľom súkromný alebo verejný subjekt, často závisí od náhody,[125] by však bolo prípadné rozlišovanie v oblasti ochrany základných práv podľa jednotlivých prípadov ťažko odôvodniteľné.

119. V prospech uplatniteľnosti základných práv ako všeobecných právnych zásad na jednotlivcov svedčí najmä zásada potrebného účinku v práve Únie a jednota právneho poriadku Únie. Uznanie účinku základných práv voči tretím osobám v niektorých oblastiach by umožnilo zvýšenú efektivitu pri vykonávaní práva Únie. Zatiaľ čo členské štáty sú vzhľadom na to, že sú viazané základnými právami, povinné uplatňovať právo Únie v súlade so základnými právami, jednotlivci by mohli ohroziť potrebný účinok práva Únie v rámci svojich právnych vzťahov, ak by boli oprávnení porušovať základné práva v oblastiach vymedzených právom Únie. Bola by tým ohrozená jednota práva Únie.[126]

120. Z analýzy doterajšej judikatúry vyplýva, že úvahy Súdneho dvora sa uberajú týmto smerom.

121. Náznaky priamej uplatniteľnosti všeobecných právnych zásad vo vzťahoch medzi jednotlivcami vyplývajú napríklad z rozsudku Defrenne[127], v ktorom Súdny dvor konštatoval, že zásada stanovená článkom 119 EHS (teraz článok 157 ZFEÚ) zakladá právo na odmeňovanie žien a mužov v zamestnaní, na ktoré sa možno odvolávať pred vnútroštátnymi súdmi, a to rovnako vo vzťahu so súkromnoprávnym aj verejnoprávnym zamestnávateľom.

122. Náznaky v tomto zmysle vyplývajú aj z judikatúry týkajúcej sa uplatňovania základných slobôd voči jednotlivcom, a to najmä z rozsudku Walrave[128], v ktorom Súdny dvor rozhodol, že zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti stanovený v článkoch 7, 48 a 59 EHS (teraz články 18, 45 a 56 ZFEÚ) sa vzťahuje nielen na akty orgánov verejnej moci, ale vzťahuje sa aj na iné opatrenia – v konkrétnom prípade opatrenia športového združenia –, ktoré obsahujú kolektívnu úpravu oblasti zamestnávania a poskytovania služieb. Súdny dvor svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že zrušenie prekážok voľného pohybu osôb a poskytovania služieb medzi členskými štátmi by bolo ohrozené, ak by účinky zrušenia prekážok štátnej povahy mohli byť zmarené prekážkami, ktoré na základe svojej právnej autonómie stanovili súkromnoprávne združenia alebo organizácie. Okrem toho vzhľadom na to, že pracovné podmienky v rôznych členských štátoch sú upravené tak zákonmi a vykonávacími predpismi, ako aj zmluvami a inými právnymi úkonmi uzatvorenými alebo urobenými súkromnými osobami, obmedzenie predmetného zákazu na opatrenia orgánov verejnej moci by spôsobovalo riziko, že tento zákaz by sa neuplatňoval rovnako.[129] Neskôr Súdny dvor v rozsudku Bosman[130] konštatoval, že ustanovenia primárneho práva v oblasti voľného pohybu pracovníkov sa vzťahujú aj na pravidlá futbalových zväzov FIFA (Fédération internationale de football association) a UEFA (Union des associations européennes de football) týkajúce sa prestupov.

124 — Preto sa v samotnej judikatúre Súdneho dvora pracovník považuje za sociálne a ekonomicky slabšiu zmluvnú stranu, ktorú je z tohto dôvodu potrebné vo väčšej miere chrániť. Pozri napríklad v súvislosti s výkladom článku 6 Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvorenému na podpis v Ríme 19. júna 1980 (Ú. v. EÚ C 169, 2005, s. 10), rozsudok z 15. marca 2011, Koelzsch, C-29/10, Zb. s. I-1595, bod 40.

125 — Pozri PREIS, U., TEMMING, F.: Der EuGH, das BVerfG und der Gesetzgeber – Lehren aus Mangold II. In: *Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht*, 2010, s. 190. THÜSING, G.: c. d., s. 15, bod 34, správne zdôrazňuje, že hranice štátnych zásahov sa rôznia.

126 — Pozri RENGELING, H. W., SZCZEKALLA, P.: c. d., s. 182, bod 341.

127 — Rozsudok z 8. apríla 1976, 43/75, Zb. s. 455.

128 — Rozsudok z 12. decembra 1974, 36/74, Zb. s. 1405.

129 — Tamže, body 16 až 19.

130 — Rozsudok Bosman, už citovaný v poznámke pod čiarou 18.

123. Na druhej strane si možno položiť otázku, či z rozsudkov Walrave a Bosman nevyhnutne vyplýva všeobecné priame uplatňovanie základných práv vo forme všeobecných právnych zásad vo vzťahoch medzi jednotlivcami, a to tým skôr, že obe tieto veci sa týkali uplatniteľnosti základných slobôd na súkromné organizácie, ktoré v istom zmysle disponovali regulačnou právomocou, a preto mali takmer verejnoprávny charakter. Bolo by teda možné vychádzať z toho, že rozhodnutie Súdneho dvora bolo odôvodnené osobitnými okolnosťami uvedených vecí. Na základe tohto prístupu je vzhľadom na to, že odporca v konaní vo veci samej nie je takouto súkromnou organizáciou s regulačnými právomocami, potrebné vylúčiť akékoľvek porovnanie.

124. Ako ďalší náznak priamej uplatniteľnosti všeobecných právnych zásad vo vzťahoch medzi jednotlivcami možno spomenúť rozsudok Angonese, ktorý sa týkal prístupu k zamestnaniu v súkromnej banke a v ktorom Súdny dvor dospel k záveru, že „zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti stanovený v článku [45 ZFEÚ] sa vzťahuje… na súkromné osoby.“ [131]

125. Napokon v tejto súvislosti nemožno opomenúť rozsudok Kücükdeveci [132], v ktorom Súdny dvor uplatnil na pracovnoprávny vzťah medzi jednotlivcami zásadu zákazu diskriminácie na základe veku, ktorá bola po prvý raz uznaná ako všeobecná právna zásada v právnom poriadku Únie v rozsudku Mangold [133]. V tomto smere treba poznamenať, že na odôvodnenie priamej uplatniteľnosti všeobecnej právnej zásady Súdny dvor použil svoj vlastný prístup, ktorý si najmä vzhľadom na svoj inovatívny charakter vyžaduje podrobné teoretické skúmanie. Preto už teraz odkazujem na svoje ďalšie úvahy týkajúce sa tohto prístupu [134], ktorým sa budem osobitne a podrobne zaoberať.

126. Súhrnne je potrebné konštatovať, že podľa tejto judikatúry priamu uplatniteľnosť základných práv vo forme všeobecných právnych zásad vo vzťahoch medzi jednotlivcami v zásade nemožno vylúčiť. [135]

Riziko rozporu s ustanoveniami Charty

127. Po nadobudnutí účinnosti Charty je právo na platenú dovolenku za kalendárny rok v súčasnosti založené na článku 31 ods. 2 Charty. Všeobecná právna zásada, ktorá by stanovovala v podstate to isté právo a ktorú Súdny dvor prípadne vytvorí na základe vyššie uvedených úvah, by však naďalej mohla existovať samostatne, keďže Charta a základné práva vyplývajúce zo všeobecných právnych zásad sú v článku 6 ZEÚ ods. 1 a 3 výslovne uvedené popri sebe. [136] Pokiaľ ide o vzťah medzi právami založenými na Charte a právami vyplývajúcimi zo všeobecných právnych zásad, z týchto ustanovení je potrebné vyvodiť, že sú rovnocenné. [137] V dôsledku toho sa môžu uplatňovať aj kumulatívne, takže jednotlivec sa môže dovolávať tej záruky, ktorá poskytuje širšiu ochranu. Z obsahového hľadiska sa však môžu do veľkej miery prekrývať, keďže ako vyplýva z jej preambuly, Charta jednak opätovne potvrdzuje práva, ktoré vyplývajú zo zdrojov rozhodovacej činnosti Súdneho dvora, a jednak vyjadruje obsah ústavných tradícií spoločných pre členské štáty. Nemožno však vylúčiť, že základné práva odvodené od všeobecných právnych zásad, ktoré sa ďalej rozvíjajú, poskytujú širší rozsah ochrany ako Charta. [138]

131 — Rozsudok zo 6. júla 2000, Angonese, C-281/98, Zb. s. I-4139, bod 36.

132 — Rozsudok Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3.

133 — Rozsudok Mangold, už citovaný v poznámke pod čiarou 9, bod 75.

134 — Pozri bod 144 a nasl. týchto návrhov.

135 — V tomto zmysle tiež bod 85 návrhov, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston 22. mája 2008 vo veci Bartsch (rozsudok z 23. septembra 2008, C-427/06, Zb. s. I-7245).

136 — Pozri JARASS, H.: Bedeutung der EU-Rechtsschutzgewährleistung für nationale und EU-Gerichte. In: *Neue Juristische Wochenschrift*, 2011, s. 1394.

137 — LENAERTS, K., GUTIÉRREZ-FONS, J. A.: c. d., s. 1656, tiež zrejme zastávajú názor, že práva vyplývajúce zo všeobecných právnych zásad a práva vyplývajúce z Charty majú rovnakú pôsobnosť, keďže považujú Chartu za zdroj poznatkov, ktorý umožňuje nachádzanie nových všeobecných právnych zásad. V tomto zmysle tiež PREIS, U., TEMMING, F.: c. d., ktorí sa vyslovujú v prospech toho, aby Súdny dvor na základe svojich právomocí vyplývajúcich z článku 6 ods. 3 ZEÚ odvodil právo všeobecnej slobody konania ako nepísané subsidiárne základné právo Únie, aby mali jednotlivci možnosť všeobecne napadnúť porušenia ustanovení riadne stanovených smernicou.

138 — Pozri GEIGER, R.: c. d., článok 6, s. 45, bod 27, a JARASS, H.: *EU-Grundrechte*. München 2005, s. 19, bod 15.

128. Pokiaľ v nasledujúcich úvahách budem vychádzať z toho, že základné práva vyplývajúce z Charty a zo všeobecných právnych zásad sa uplatňujú v rámci právneho poriadku Únie súbežne, je potrebné poznamenať, že priame uplatňovanie všeobecnej právnej zásady, ktorá stanovuje právo na dovolenku za kalendárny rok, vyvoláva prinajmenšom v spore medzi jednotlivcami riziko rozporu. Ako som už uviedla, článok 51 ods. 1 prvá veta Charty sa má vykladať v tom zmysle, že základné právo na platenú dovolenku za kalendárny rok zakotvené v článku 31 ods. 2 Charty sa neuplatňuje priamo vo vzťahoch medzi jednotlivcami. Ak by sa však jednotlivcom zároveň umožnilo odvolávať sa na všeobecnú právnu zásadu, malo by to za následok obídenie obmedzenia okruhu osôb, ktoré sú povinné rešpektovať základné práva, ktoré stanovil normotvorca Únie v Charte.

129. Požiadavka koherentnej ochrany základných práv si však vyžaduje, aby sa obdive základné práva vykladali v čo najväčšej miere vo vzájomnom súlade.[139] Vzhľadom na to, že základné práva vyplývajúce zo všeobecných právnych zásad, a najmä judikatúru Súdneho dvora, ktorá sa ich týka, je potrebné v súlade s piatym odôvodnením Charty začleniť do výkladu základných práv vyplývajúcich z Charty, medzi týmito dvoma kategóriami základných práv nemôže existovať nijaký obsahový rozpor. Naopak je potrebné použiť zosúladený výklad, pokiaľ to základné právo vyplývajúce z Charty pripúšťa.[140]

130. V prejednávanej veci by v prípade priameho uplatnenia všeobecnej právnej zásady vo vzťahoch medzi pracovníkom a zamestnávateľom zosúladený výklad nebol možný. Rozhodnutie normotvorcu Únie zaručiť ochranu základných práv – v spore vo veci samej prostredníctvom článku 31 ods. 2 Charty – iba nepriamo uložením ochrannej povinnosti Únii a jej členským štátom by bolo oslabené, ak by nepísané všeobecné právne zásady v konečnom dôsledku umožňovali účinok voči tretím osobám, vrátane práva žiadať vnútroštátny súd, aby neuplatnil vnútroštátne právo, ktoré je v rozpore s právom Únie, aj vo vzťahoch medzi jednotlivcami. Aby sa predišlo akémukoľvek rozporu, je potrebné odmietnuť priamu uplatniteľnosť všeobecnej právnej zásady.[141]

131. Je však potrebné zdôrazniť, že tieto úvahy platia iba v rozsahu, v akom základné právo vyplývajúce z článku 31 ods. 2 Charty a všeobecná právna zásada predstavujú to isté základné právo, čiže v prípade základných práv s rovnakou úrovňou ochrany. Ako som však uviedla v úvode, nemožno vylúčiť, že základné práva odvodené od všeobecných právnych zásad, ktoré sa ďalej rozvíjajú, môžu priznávať širšiu ochranu ako základné práva vyplývajúce z Charty. V takom prípade by k rozporu s článkom 51 ods. 1 prvou vetou Charty za určitých okolností nemuselo dôjsť.

132. Nasledujúce úvahy sú relevantné iba pre prípad, že Súdny dvor by dospel k záveru, že uplatňovanie všeobecnej právnej zásady týkajúcej sa priznania dovolenky za kalendárny rok vo vzťahoch medzi jednotlivcami nie je v rozpore s článkom 51 ods. 1 prvou vetou Charty.

Uplatniteľnosť práva na platenú dovolenku za kalendárny rok

133. Keďže priamu uplatniteľnosť základných práv vo forme všeobecných právnych zásad vo vzťahoch medzi jednotlivcami nemožno zásadne vylúčiť, je potrebné ďalej preskúmať, či sú splnené podmienky takejto uplatniteľnosti.

139 — V tomto zmysle JARASS, H.: Bedeutung der EU-Rechtsschutzgewährleistung für nationale und EU-Gerichte. In: *Neue Juristische Wochenschrift*, 2011, s. 1394.

140 — Pozri JARASS, H.: *EU-Grundrechte*. München 2005, s. 19, bod 15.

141 — V tomto zmysle de MOL, M.: c. d., ktorá s poukazom na to, že základné práva sú podľa článku 51 ods. 1 prvej vety Charty záväzné výlučne pre Úniu a jej členské štáty, odmieta horizontálny účinok všeobecných právnych zásad.

– Priznanie subjektívneho práva

134. Na tento účel by cieľom predmetného práva na dovolenku za kalendárny rok muselo byť priznanie subjektívnych práv. Ako už bolo uvedené, všeobecná právna zásada priznáva subjektívne právo tým, že zakladá právo pracovníka voči zamestnávateľovi, ktoré v podstate spočíva v tom, že ho dočasne oslobodzuje od zmluvnej povinnosti pracovať, aby mal primeraný čas na odpočinok. V tomto smere predmetné právo spĺňa prvú podmienku priamej uplatniteľnosti.

– Obsahová nepodmienenosť a dostatočná presnosť

135. Všeobecná právna zásada by navyše musela byť z obsahového hľadiska nepodmienená a dostatočne presná, aby bolo možné odvolávať sa na ňu voči zamestnávateľovi ako súkromnej osobe. Ustanovenie je obsahovo nepodmienené, ak nie je spojené s nijakou výhradou alebo podmienkou a nevyžaduje si prijatie nijakého aktu orgánov členských štátov alebo Únie.[142] Ustanovenie je dostatočne presné, ak stanovuje jednoznačne formulovanú povinnosť,[143] čiže ak je právne perfektné a ako také ho môže aplikovať každý súd.[144]

136. Je sporné, či sú tieto podmienky v prípade práva na dovolenku za kalendárny rok splnené, a to tým skôr, že nie je známy skutočný rozsah ochrany poskytovanej touto všeobecnou právnou zásadou. Vzhľadom na to, že jej pôsobnosť nemožno vopred jednoznačne a taxatívne vymedziť, bolo by potrebné v každom prípade skúmať, či by opatrenie Únie a/alebo jej členských štátov prípadne malo vplyv na rozsah ochrany. Takáto úloha by prináležala Súdnemu dvoru, ktorý by rozhodoval o výklade všeobecných zásad práva Únie.[145]

137. Na to, aby všeobecná právna zásada bola dostatočne presná, by musela pokrývať viaceré aspekty práva na platenú dovolenku za kalendárny rok, ktoré by však museli byť primerane upravené iba zákonodarcom, aby boli primerane a dostatočne flexibilne zohľadnené časové požiadavky. Tieto aspekty, ktoré je potrebné upraviť, sa týkajú napríklad počtu dní dovolenky, ktoré sa majú poskytnúť, čo vyvoláva okrem iného otázku, či ide o presný počet, alebo naopak o minimálny počet dní. Okrem toho na to, aby bola priamo použiteľná vo vzťahu k zamestnávateľovi, by všeobecná právna zásada musela určovať, ako sa majú dni dovolenky rozdeliť počas roka, aby dovolenka za kalendárny rok mohla plniť svoju funkciu odpočinku. Všeobecná právna zásada by navyše musela zohľadňovať osobitosti každého hospodárskeho odvetvia tým, že by v prípade potreby zahŕňala osobitné pravidlá pre jednotlivé oblasti činnosti.

138. Je zrejmé, že to nie je možné. Po prvé totiž nemôže existovať všeobecná právna zásada s takou širokou pôsobnosťou, ktorá by zároveň nespochybňovala vymedzenie osobitných právnych pravidiel.[146] Po druhé treba mať na zreteli, že úprava týchto osobitostí patrí v podstate do právomoci zákonodarcu. Najmä z tohto dôvodu ústavy členských štátov, ktoré výslovne uznávajú právo na dovolenku za kalendárny rok ako základné právo, ponechávajú na vnútroštátneho zákonodarcu, aby určil pravidlá výkonu tohto práva. To isté platí na úrovni Únie, pokiaľ ide o vzťah medzi článkom 31 Charty a smernicou 2003/88.

142 — Pozri rozsudky zo 4. decembra 1974, Van Duyn, 41/74, Zb. s. 1338, body 13 a 14; z 12. mája 1987, Traen, 372/85 až 374/85, Zb. s. 2141, bod 25; z 20. septembra 1988, Beentjes, 31/87, Zb. s. 4635, bod 43; z 23. februára 1994, Comitato di coordinamento per la difesa della Cava/Regione Lombardia, C-236/92, Zb. s. I-483, bod 9.

143 — Pozri rozsudky z 22. septembra 1983, Auer, 271/82, Zb. s. 2727, bod 16; z 15. decembra 1983, Rienks, 5/83, Zb. s. 4233, bod 8; Marshall, už citovaný v poznámke pod čiarou 20, bod 52; zo 4. decembra 1986, Federatie Nederlandse Vakbeweging, 71/85, Zb. s. 3855, bod 18, a Comitato di coordinamento per la difesa della Cava/Regione Lombardia, už citovaný v poznámke pod čiarou 142, bod 10.

144 — Pozri rozsudky z 27. júna 1989, Kühne, 50/88, Zb. s. 1925, bod 26, a z 22. mája 1980, Santillo, 131/79, Zb. s. 1585, bod 13.

145 — Pozri FISCHINGER, P.: c. d., ktorý v súvislosti so zákazom akejkoľvek diskriminácie na základe veku uvádza, že pri skúmaní, či došlo k porušeniu všeobecnej právnej zásady, je potrebné v prvom rade samostatne (čiže bez použitia normy sekundárneho práva) určiť obsah tejto všeobecnej právnej zásady.

146 — Pozri de MOL, M.: c. d., s. 301, ktorá označuje uznanie horizontálneho účinku všeobecnej právnej zásady v rozsudku Kücükdeveci za pozoruhodné, keďže sa domnieva, že všeobecné právne zásady sa vyznačujú jednak tým, že spravidla poskytujú občanom ochranu v ich vzťahoch so štátom, a jednak „sú abstraktné v tom zmysle, že určujú určitý smer bez toho, aby stanovovali konkrétne právne pravidlo.“

139. V súlade so zmluvami normotvornú právomoc Únie vykonávajú spoločne Rada Európskej únie a Parlament. Normotvorné oprávnenia, ktoré vykonávajú ako normotvorcovia v oblasti práva na dovolenku v rámci sociálneho práva, musia v každom prípade zostať zachované. To nevyplýva len z vyššie uvedených praktických dôvodov, ale aj z inštitucionálnej rovnováhy v rámci Únie. Táto rovnováha nie je založená na zásade deľby mocí v zmysle ústavného práva, ale na zásade deľby úloh, podľa ktorej úlohy Únie musia vykonávať inštitúcie, ktorým Zmluva v tomto smere zverila najvhodnejšie prostriedky. Na rozdiel od zásady deľby mocí, ktorá má okrem iného za cieľ zabezpečiť ochranu jednotlivca obmedzením štátnej moci, je zásada deľby úloh v práve Únie zameraná na účinné dosiahnutie cieľov Únie. [147]

140. Ako som už uviedla v návrhoch, ktoré som predniesla vo veci Audiolux (C-101/08), Súdny dvor ako inštitúcia Únie je v zmysle článku 12 ods. 1 EÚ tiež súčasťou tejto inštitucionálnej rovnováhy. [148] Z toho vyplýva, že Súdny dvor ako súdny orgán Únie, ktorý v rámci svojej právomoci zaručuje dodržiavanie práva pri výklade a uplatňovaní Zmluvy, rešpektuje právomoci Rady a Parlamentu v normotvornej oblasti. [149] To si nevyhnutne vyžaduje, aby Súdny dvor jednak prenechal normotvorcovi Únie normotvorné úlohy, ktoré mu priznáva Zmluva v oblasti organizácie pracovného času, a jednak aby ako doposiaľ zachovával potrebnú zdržanlivosť pri tvorbe všeobecných zásad práva Únie, ktoré by za určitých okolností mohli odporovať cieľom normotvorcu.

141. V dôsledku toho by priama uplatniteľnosť všeobecnej právnej zásady, ktorá stanovuje právo pracovníka na dovolenku za kalendárny rok, voči zamestnávateľovi teda v prvom rade vyžadovala, aby Súdny dvor tejto zásade poskytol prostredníctvom výkladu dostatočne presný normatívny obsah, čím by však vzhľadom na počet pravidiel, ktoré je potrebné prijať, v konečnom dôsledku vykonal právomoci, ktoré sú tradične vyhradené normotvorcovi Únie. Keďže z vyššie uvedených dôvodov to nie je prípustné, treba vychádzať z toho, že táto všeobecná právna zásada ako taká nie je nepodmienená, ale že si naopak vyžaduje zákonnú formuláciu zo strany normotvorcu.

142. V dôsledku toho všeobecná právna zásada nespĺňa podmienky priamej uplatniteľnosti vo vzťahoch medzi jednotlivcami.

– Záver

143. Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že vnútroštátny súd nemôže na základe všeobecnej právnej zásady v spore medzi súkromnými osobami neuplatniť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je v rozpore s právom Únie a ktorú nemožno vyložiť v súlade so smernicou.

iii) Uplatnenie všeobecnej právnej zásady vo forme konkretizovanej smernicou 2003/88

144. Ďalší prístup, ktorý prichádza do úvahy, spočíva v uplatnení vyššie uvedenej všeobecnej právnej zásady vo forme konkretizovanej smernicou 2003/88. [150]

147 — V tomto zmysle SCHWEITZER, M., HUMMER, W., OBWEXER, W.: c. d., s. 178, bod 653; SARIYIANNIDOU, E.: c. d., s. 122, tiež hovorí o „deľbe úloh“. OPPERMANN, T.: c. d., článok 5, bod 5, s. 80, uvádza, že v Európskom spoločenstve sa deľba štátnych mocí na zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc zmenila na špecifickú inštitucionálnu rovnováhu medzi inštitúciami Spoločenstva. Najmä rozdelenie úloh medzi Parlament, Radu a Komisiu sa líši od deľby úloh na štátnej úrovni. Aj v Európskom spoločenstve existuje vzájomná kontrola a rovnováha mocí („checks and balances“). Inštitucionálna rovnováha vyjadruje základnú zásadu právneho štátu. Znamená, že každá z inštitúcií vykonáva svoje právomoci s prihliadnutím na právomoci ostatných inštitúcií a že každé nedodržanie tohto pravidla môže Súdny dvor sankcionovať.

148 — Pozri návrhy, ktoré som predniesla 30. júna 2009 vo veci Audiolux (rozsudok z 15. októbra 2009, C-101/08, Zb. s. I-9823), bod 107.

149 — SARIYIANNIDOU, E.: c. d., s. 137, sa domnieva, že článok 220 ES v konečnom dôsledku priznáva Súdnemu dvoru právomoc určiť, čo je „právo“, pričom jeho právomoc v tomto smere nie je jednoznačne ohraničená. V rámci tvorby všeobecných právnych zásad Súdny dvor do veľkej miery využil svoju právomoc na účely sudcovskej tvorby práva. Táto autorka vyjadruje obavu, že by to mohlo viesť k splynutiu hraníc medzi súdnou činnosťou a politickou činnosťou.

150 — Rovnako SEIFERT, A.: c. d., podľa ktorého prichádza do úvahy analogické uplatnenie zásad judikatúry sformulovaných v rozsudku Kücükdeveci v iných oblastiach chránených základnými právami. V tejto súvislosti poukazuje na základné právo na platenú dovolenku za kalendárny rok uvedené v článku 31 ods. 2 Charty, ktoré bolo konkretizované najmä smernicou o pracovnom čase.

– Prístup Súdneho dvora v rozsudku Kücükdeveci

145. V rozsudku Kücükdeveci, na ktorý niektorí účastníci konania poukázali vo svojich pripomienkach, Súdny dvor použil podobný prístup a v tejto súvislosti potvrdil povinnosť každého vnútroštátneho súdu uplatniť zásadu zákazu diskriminácie na základe veku vo forme konkretizovanej smernicou 2000/78, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolaní, [151] tým, že prípadne neuplatní akékoľvek ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré je v rozpore s touto zásadou. [152]

146. Súdny dvor týmto konštatovaním rozšíril zásadu prednosti práva Únie pred vnútroštátnym právom na takzvané horizontálne vzťahy. [153] V tomto smere je tento prístup v súlade s doterajšou judikatúrou týkajúcou sa neexistencie priameho horizontálneho účinku smerníc, [154] keďže Súdny dvor napríklad nerozhodol, že smernica 2000/78 sa má uplatniť vo vzťahu medzi jednotlivcami, ale len že *zásada zákazu diskriminácie na základe veku konkretizovaná v tejto smernici*, ktorá – ako Súdny dvor konštatoval už v rozsudku Mangold [155] – je všeobecnou zásadou práva Únie ako konkrétne vyjadrenie všeobecnej zásady rovnosti zaobchádzania. [156] Prístup, ktorý Súdny dvor zaujal v rozsudku Kücükdeveci, je v podstate založený na myšlienke, že všeobecná zásada, akou je zásada zákazu diskriminácie na základe veku, sa musí v záujme individuálnej právnej ochrany a účinnosti práva Únie dôsledne uplatňovať aj na vnútroštátnej úrovni. [157] Z dogmatického hľadiska tento prístup ďalej rozvíja rozsudok Mangold.

147. Z úvah Súdneho dvora je však zrejmé, že priama uplatniteľnosť zásady zákazu diskriminácie na základe veku vo forme konkretizovanej smernicou 2000/78 vo vzťahu medzi jednotlivcami prichádza do úvahy iba v prípade, ak sú splnené určité podmienky. Po prvé v konaní vo veci samej musí ísť o rozdielne zaobchádzanie na základe veku, ktoré nie je objektívne odôvodnené a ktoré musí byť preukázané na základe podmienok uplatnenia smernice 2000/78. [158] Po druhé predmetná vnútroštátna právna úprava sa musí vzťahovať na jednu z oblastí upravených smernicou. [159]

– Uplatniteľnosť tohto prístupu na právo na dovolenku za kalendárny rok

Podmienky uplatnenia

148. Analogické uplatnenie tohto prístupu v prejednávanej veci, ktoré by umožnilo vnútroštátnemu súdu v prípade potreby neuplatniť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je v rozpore s právom Únie, by si okrem iného vyžadovalo, aby právo na platenú dovolenku za kalendárny rok okrem toho, že je v sekundárnom práve kodifikované článkom 7 ods. 1 smernice 2003/88, malo postavenie všeobecnej právnej zásady v právnom poriadku Únie, čomu nasvedčujú vyššie uvedené argumenty. [160]

151 — Ú. v. ES L 303, s. 16; Mim. vyd. 05/004, s. 79.

152 — Rozsudok Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 53.

153 — Pozri SIMON, D.: L'invocabilité des directives dans les litiges horizontaux: confirmation ou infléchissement. In: *Europe: actualité du droit communautaire*, 2010, č. 3, s. 7, bod 19.

154 — Pozri SEIFERT, A.: c. d., s. 806, ktorý zastáva názor, že použitie všeobecnej právnej zásady predstavuje pre Súdny dvor prostriedok, vďaka ktorému sa nemusí dostať do rozporu so svojou vlastnou judikatúrou týkajúcou sa neexistencie horizontálneho priameho účinku smerníc medzi jednotlivcami.

155 — Rozsudok Mangold, už citovaný v poznámke pod čiarou 9, bod 75.

156 — Rozsudok Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 50.

157 — Tamže, bod 51.

158 — Tamže, body 28 až 43.

159 — Tamže, body 25 a 26.

160 — Pozri body 110 až 114 týchto návrhov.

149. Ďalšia podmienka spočíva v požiadavke existencie pracovnoprávneho vzťahu, ktorá je v konaní vo veci samej zjavne splnená. Napokon by muselo existovať právo na dovolenku zodpovedajúce podmienkam smernice. Táto posledná uvedená požiadavka by zaručovala, že všeobecná právna zásada by sa neuplatňovala bezvýhradne, ale len v rozsahu, v akom dotknutá vnútroštátna právna úprava patrí do pôsobnosti smernice 2003/88. Táto podmienka je v prejednávanej veci tiež splnená, keďže predmetom spornej právnej úpravy je podmienka stanovená vnútroštátnym zákonodarcom v súvislosti so vznikom nároku na dovolenku za kalendárny rok. [161]

150. Na to, aby sa všeobecná právna zásada použila a aby ju bolo možné uplatniť vo vzťahu k vnútroštátnemu právu, by napokon muselo existovať porušenie práva na dovolenku stanoveného smernicou. Táto posledná uvedená skutočnosť už bola potvrdená v rámci môjho skúmania prvej prejudiciálnej otázky. [162]

151. Z formálneho hľadiska by boli podmienky priameho uplatnenia práva na dovolenku za kalendárny rok ako všeobecnej právnej zásady vo forme konkretizovanej smernicou 2003/88 vlastne splnené. Ešte pred zvážením uplatnenia tohto prístupu v prejednávanej veci je však potrebné posúdiť jeho výhody a nevýhody. [163]

Výhody a nevýhody tohto prístupu

152. Výhoda tohto prístupu spočíva v odstránení vyššie uvedených nedostatkov súvisiacich s priamym uplatnením všeobecnej právnej zásady ako takej. [164] Platí to najmä v súvislosti s požiadavkou založenou na „dostatočnej presnosti“. Vzhľadom na to, že smernica konkretizuje všeobecnú zásadu, je obsah tejto zásady napokon dostatočne presný na to, aby mohla byť priamo uplatniteľná.

153. Je však potrebné uviesť výhrady týkajúce sa dogmatickej správnosti tohto prístupu, ktoré vysvetlím v nasledujúcich úvahách.

– Riziko zmiešania prameňov práva

154. Moje výhrady sa týkajú v prvom rade rizika, ktoré nemožno vylúčiť a ktoré spočíva v neprípustnom zmiešaní prameňov práva, ktoré nemajú v právnom poriadku Únie rovnaké postavenie, vyplývajúceho z kombinovaného uplatnenia všeobecnej právnej zásady a smernice.

155. Z objektívneho hľadiska je tento prístup v podstate založený na predpoklade, že obsah všeobecnej právnej zásady musí byť vyjadrený v obsahu smernice a že samostatné vymedzenie tohto obsahu prostredníctvom výkladu je teda v zásade nadbytočné. V konečnom dôsledku je tento prístup založený jednoducho na tom, že rozsah ochrany, ktorú poskytuje všeobecná právna zásada, a rozsah ochrany poskytovanej ustanovením smernice, ktoré túto zásadu konkretizuje, sa do veľkej miery prekrývajú. [165]

161 — Pozri bod 47 týchto návrhov.

162 — Pozri bod 53 týchto návrhov.

163 — Pozri v tejto súvislosti bod 55 návrhov, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott 6. mája 2010 vo veci Roca Álvarez (rozsudok z 30. septembra 2010, C-104/09, Zb. s. I-8661), v ktorých odkázala na rozsudky Mangold a Kücükdeveci a pritom poukázala na otázku, či Súdny dvor rozšíri horizontálny priamy účinok na iné všeobecné zásady, ako je zákaz diskriminácie na základe pohlavia. Generálna advokátka zastáva názor, že pred takýmto rozvinutím judikatúry by bolo potrebné objasniť dogmatický základ tohto sporného horizontálneho priameho účinku a jeho hranice. Pozri THÜSING, G., HORLER, S.: Besprechung des Urteils Kücükdeveci. In: *Common Market Law Review*, 2010, s. 1171, ktorí sa tiež vyslovujú v prospech podrobnejšieho dogmatického odôvodnenia tohto prístupu.

164 — Pozri bod 136 týchto návrhov.

165 — Pozri de MOL, M.: c. d., s. 305, ktorá správne vychádza z toho, že Súdny dvor pri svojom prístupe stavia všeobecnú právnu zásadu do veľkej miery na jednu úroveň so smernicou.

156. Nevýhoda tohto prístupu však spočíva v tom, že vôbec neurčuje skutočný rozsah ochrany poskytovanej príslušnou všeobecnou právnou zásadou a nešpecifikuje, či smernica prípadne obsahuje konkrétnejšie pravidlá, ktoré vôbec nepatria do pôsobnosti tejto ochrany.[166] Predpoklad, z ktorého vychádza tento prístup, je mylný v tom zmysle, že zhoda obsahu smernice s obsahom primárneho práva nielenže vôbec nie je obligatórna, ale v skutočnosti predstavuje výnimku, keďže sekundárne právo spravidla obsahuje konkrétnejšie pravidlá.[167] Z toho vyplýva problém, do akej miery je v takomto prípade použitie tohto prístupu vylúčené. Pokiaľ je cieľom tohto prístupu skutočne zabezpečiť uplatnenie všeobecnej právnej zásady, ako uvádza Súdny dvor, bolo by z dogmatického hľadiska správne namiesto vyvodzovania záverov týkajúcich sa obsahu všeobecnej právnej zásady na základe ustanovení smernice najprv samostatne vymedziť obsah tejto zásady.[168]

157. Vzhľadom na to, že tento prístup v konečnom dôsledku vychádza zo smernice ako zo základu pre určenie rozsahu ochrany poskytovanej normou, a nie zo samotnej všeobecnej právnej zásady,[169] tento postup vyvoláva riziko, že čoraz normatívnejší obsah smernice sa bude považovať za súčasť právnej zásady. Inak povedané smernica by sa teoreticky mohla stať nevyčerpateľným zdrojom noriem, ktorým by sa rozširoval rozsah ochrany poskytovanej všeobecnou právnou zásadou, čo by z dlhodobého hľadiska viedlo k splynutiu prameňov práva, ktoré majú v hierarchii noriem rozdielne postavenie.[170] Tento postup by v konečnom dôsledku viedol k nezvratnému „ustrnutiu“ tohto normatívneho obsahu. Začlenenie čoraz normatívnejšieho obsahu založeného na smernici do rozsahu ochrany poskytovanej všeobecnou právnou zásadou by totiž bránilo normotvorcovi v tom, aby menil a dopĺňal smernicu, a to tým skôr, že tento normatívny obsah by získal postavenie primárneho práva, ktoré normotvorca nemôže ovplyvniť.

158. Keďže právo na platenú dovolenku za kalendárny rok predstavuje základné sociálne právo, ktoré si vzhľadom na svoju povahu vyžaduje značnú konkretizáciu a ktoré často možno zaručiť len v závislosti od skutočných hospodárskych a sociálnych pomerov[171], tento prístup by mohol mať nepredvídateľné dôsledky pre Úniu a jej členské štáty. Je potrebné uviesť, že konkretizácia takejto všeobecnej právnej zásady zo strany zákonodarcu si vyžaduje určitú mieru flexibility, keďže názor spoločnosti na to, čo treba považovať za „sociálne“ alebo „sociálne správne“, sa jednak môže časom vyvíjať a jednak často spočíva na kompromisoch.[172] Nemožno tiež opomenúť skutočnosť, že realizácia idey sociálneho štátu môže závisieť od konkrétnej hospodárskej situácie v Únii a v jej členských štátoch. Z tohto dôvodu je potrebné zabrániť vytvoreniu nemenných sociálnych noriem bez zohľadnenia skutočných hospodárskych a sociálnych pomerov.

166 — Túto situáciu kritizuje aj SIMON, D.: c. d., č. 3, s. 7, bod 7. Podľa tohto autora tento prístup jasne nevymedzuje pôsobnosť všeobecnej právnej zásady založenej na zákaze diskriminácie na základe veku, ani jej konkretizácie, a ani samotnej smernice.

167 — V tomto zmysle FISCHINGER, P.: c. d., s. 207.

168 — Pozri FISCHINGER, P.: c. d., s. 207, podľa ktorého prístup použitý v rozsudku Kücükdeveci na vnútroštátnej úrovni zodpovedá pokusu vyvodiť z obsahu zákona závery týkajúce sa rozsahu ochrany poskytovanej základným právom zaručeným ústavou.

169 — Pozri MÖRSDORF, O.: Diskriminierung jüngerer Arbeitnehmer – Unandwendbarkeit von § 622 II2 BGB wegen Verstoßes gegen das Unionsrecht. In: *Neue Juristische Wochenschrift* 2010, s. 1048, ktorý poznamenáva, že v rozsudku Kücükdeveci Súdny dvor napriek opačným tvrdeniam nepoužil ako kritérium posudzovania súladu vnútroštátneho práva s právom Únie abstraktné pravidlo primárneho práva (čiže všeobecnú právnu zásadu), ale smernicu, ktorá obsahuje podrobnú úpravu. FISCHINGER, P.: c. d., s. 206, zastáva názor, že prístup použitý v rozsudku Kücükdeveci bol v skutočnosti založený na smernici, avšak jeho právne dôsledky boli vyvodené z primárneho práva.

170 — FISCHINGER, P.: c. d., s. 207, vyjadruje domnienku, že Súdny dvor si v rozsudku Kücükdeveci ponechal možnosť vyvodzovať aj v budúcnosti z obsahu smerníc závery týkajúce sa obsahu novovytvoreného primárneho práva.

171 — V tomto zmysle FRENZ, c. d., s. 137, bod 453, ktorý realizáciu sociálnych práv tiež podmieňuje finančnými možnosťami. Pozri RIESENHUBER, K.: c. d., s. 49 a nasl., bod 34, ktorý poukazuje na prípravné práce týkajúce sa hlavy IV („Solidarita“) a v tejto súvislosti poznamenáva, že začlenenie základných sociálnych práv do Charty v rámci Konventu bolo mimoriadne kontroverzné vzhľadom na obavy z neprimeraných finančných nákladov pre Úniu a členské štáty, ktoré by vyplývali z uznania sociálnych práv. Naproti tomu ako argument v prospech ich zohľadnenia bola uvedená nedeliteľnosť politických a sociálnych práv, ako aj skutočnosť, že Charta základných sociálnych práv Spoločenstva už bola zohľadnená v článku 136 ods. 1 a v článku 151 ZFEÚ. Viedlo to ku kompromisu, keďže sociálne práva síce boli prebraté, avšak boli formulované minimálne, a nie ako skutočné práva na plnenie. V mnohých prípadoch Charta neobsahuje nijakú samostatnú záruku, ale v súvislosti s možnosťou a podmienkami ochrany odkazuje na právo Únie a na právo členských štátov.

172 — Pozri FRENZ, W.: c. d., s. 1059, bod 3540, ktorý sa usiluje vysvetliť, prečo je Charta neúplná práve v oblasti sociálnych práv. Podľa jeho názoru sociálne práva môžu byť sotva úplné. Jednak sa názory spoločnosti na to, čo sa má považovať za „sociálne“, vyvíjajú, a jednak stanovenie sociálnych práv bude vždy založené na kompromisoch. RENGELING, H. W., a SZCZEKALLA, P.: c. d., s. 793, správne poukazujú na to, že pojem „sociálny“ v Charte zostáva pomerne otvorený. Význam nadpisu „Solidarita“ v hlave IV Charty je tiež nejasný.

159. Nemožno to však chápať tak, že Únia nemá prihliadať na sociálny rozmer integrácie. Podpora sociálnej súdržnosti v zmysle myšlienky „solidarity“ je a naďalej bude dôležitým cieľom európskej integrácie, ako to jednoznačne vyplýva z článku 2 ZEÚ („solidarita“ ako hodnota Únie), z článku 3 ods. 3 ZEÚ („boj proti sociálnemu vylúčeniu“; „sociálna spravodlivosť a ochrana“; „rovnosť medzi ženami a mužmi“; „solidarita medzi generáciami“; „ochrana práv dieťaťa“) a z článku 9 ZFEÚ („podpora vysokej úrovne zamestnanosti“; „záruka primeranej sociálnej ochrany“; „boj proti sociálnemu vylúčeniu“). Naopak je potrebné rešpektovať mieru voľnej úvahy, ktorou disponuje normotvorca Únie pri výkone svojej ochrannej povinnosti vyplývajúcej zo základného práva.

– Nekomplexná konkretizácia prostredníctvom smernice

160. Aj v prípade, ak by Súdny dvor nemal tieto pochybnosti, by však bolo sporné, či prístup použitý v rozsudku Kücükdeveci možno uplatniť v prejednávanej veci, a to najmä preto, lebo smernica 2003/88 nekonkretizuje všeobecnú právnu zásadu dostatočne na to, aby umožňovala priame uplatňovanie tejto zásady vo vzťahoch medzi jednotlivcami.

161. Smernica 2003/88 nezavádza iba súbor osobitných pravidiel tým, že napríklad v článku 15 umožňuje prijatie priaznivejších vnútroštátnych ustanovení alebo že v článku 17 pripúšťa odchýlky a výnimky z niektorých zásadných ustanovení smernice.[173] Priznáva tiež členským štátom širokú mieru voľnej úvahy. Článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 výslovne stanovuje, že členské štáty musia „[prijať] *nevyhnutné* opatrenia“, ktorými sa zabezpečí každému pracovníkovi nárok na platenú dovolenku za kalendárny rok, „*v súlade s podmienkami* pre vznik nároku a pre poskytnutia takej dovolenky, ustanovenými *vnútroštátnymi právnymi predpismi* a/alebo *praxou*.“ Konkrétne odpovede na základné otázky súvisiace s právom na dovolenku, ako je dĺžka dovolenky, ktorá sa má poskytnúť, nevyplývajú priamo zo smernice, ani z článku 31 ods. 2 Charty,[174] ktorého znenie je, pokiaľ ide o záruky základného práva na dovolenku za kalendárny rok, dokonca ešte stručnejšie ako relevantná vykonávacia právna úprava uvedená v článku 7 smernice 2003/88.

162. V tom spočíva zásadný rozdiel v porovnaní so zákazmi diskriminácie, pre ktoré bol vytvorený prístup použitý v rozsudku Kücükdeveci. Zákazy diskriminácie sa vyznačujú tým, že ich podstata je na úrovni primárneho aj sekundárneho práva v zásade obsahovo zhodná. Pojem diskriminácia sa dá vymedziť aj prostredníctvom výkladu zákazov diskriminácie stanovených v primárnom práve. V tomto smere nie sú pravidlá obsiahnuté v smerniciach ničím iným ako podrobnejším vyjadrením zásad primárneho práva. Iba v prípade, ak smernice upravujú osobnú a vecnú pôsobnosť, ako aj právne dôsledky a konanie, stanovujú pravidlá, ktorých obsah priamo nevyplýva z primárneho práva. V prípade základných práv pracovníkov stanovených v článku 27 a nasl. Charty je to inak, keďže tieto práva vopred podliehajú konkretizácii zo strany normotvorcu.[175]

163. Skutočnosť, že smernica 2003/88 neupravuje dovolenku za kalendárny rok komplexne, ale do veľkej miery odkazuje na vnútroštátne právo, vyvoláva otázku, či sa v rámci konkretizácie všeobecnej právnej zásady možno odvolávať aj na vnútroštátnu vykonávaciu právnu úpravu. Podľa môjho názoru by však tento prístup narážal na prekážky. Vzhľadom na veľký počet rôznych vnútroštátnych pravidiel v oblasti práva na dovolenku by totiž nebola sporná iba realizovateľnosť takého prístupu. Nebolo by zaručené ani jednotné uplatňovanie práva Únie vo všetkých členských štátoch.

173 — O odchýlkach a výnimkách podrobne BLANPAIN, R.: *European Labour Law*, 11. vyd. Alphen aan den Rijn 2008, s. 586 a nasl.

174 — Pozri BAUER, J.-H., von MEDEM, A.: Kücükdeveci = Mangold hoch zwei? Europäische Grundrechte verdrängen deutsches Arbeitsrecht. In: *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2010, č. 11, s. 452.

175 — Pozri v tomto zmysle BAUER, J.-H., von MEDEM, A.: c. d., ktorí sa vyslovujú proti uplatneniu prístupu vytvoreného v rozsudku Kücükdeveci v súvislosti so základnými právami pracovníkov uvedenými v článku 27 a nasl. Charty vzhľadom na rozdiely medzi týmto druhom základných práv a zákazmi diskriminácie. Poukazujú na to, že v mnohých oblastiach uvedených v hlave IV Charty („Solidarita“) existujú smernice, ktoré podľa všeobecne uznávaného výkladu neumožňujú vylúčiť odporujúce vnútroštátne predpisy v sporoch medzi jednotlivcami. Títo autori v tejto súvislosti výslovne poukazujú aj na smernicu o pracovnom čase, ktorá konkretizuje napríklad právo na platenú dovolenku za kalendárny rok uvedené v článku 31 ods. 2 Charty.

– Nedostatočná právna istota pre jednotlivcov

164. Okrem toho pochybnosti vyvoláva aj zlučiteľnosť tohto prístupu s požiadavkou právnej istoty. Táto požiadavka je tiež všeobecnou zásadou práva Únie.[176] Ako Súdny dvor viackrát rozhodol, zásada právnej istoty vyžaduje, aby právna úprava, ktorá má nepriaznivé dôsledky pre jednotlivcov, bola jasná a presná a jej uplatnenie bolo predvídateľné pre tých, ktorí jej podliehajú.[177] Vzhľadom na to, že jednotlivec nikdy nemôže vedieť, kedy bude mať nepísaná všeobecná právna zásada vo forme konkretizovanej príslušnou smernicou prednosť pred písaným vnútroštátnym právom, z jeho pohľadu môže byť existovať rovnaká neistota, pokiaľ ide o platnosť vnútroštátneho práva, ako v prípade priameho uplatňovania smernice vo vzťahoch medzi jednotlivcami, ktorej chce Súdny dvor, ako viackrát pripomenul vo svojej judikatúre,[178] osobitne zabrániť.[179] Práve v oblasti pracovného práva, ktoré upravuje podrobnosti nespočetných pracovnoprávnych vzťahov, by to mohlo mať závažné dôsledky.

165. Nemožno totiž vylúčiť riziko, že tento prístup by mohol nútiť vnútroštátne súdy k tomu, aby neuplatnili vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá z akéhokoľvek dôvodu patrí do vecnej pôsobnosti smernice, aj keď jej prijatie s touto smernicou nijako nesúviselo, z dôvodu, že predmetné ustanovenia smernice konkretizujú všeobecné právne zásady Únie alebo stanovujú subjektívne práva, ktoré majú povahu primárneho práva,[180] a to bez ohľadu na to, či im vnútroštátne právo túto možnosť priznáva. Toto riziko je o to väčšie, že z rozsudku Kücükdeveci výslovne vyplýva, že v takom prípade vnútroštátny súd nie je povinný najskôr položiť prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru.[181]

166. Ak by sa tento prístup presadil v judikatúre Súdneho dvora, smernice by mali postavenie, ktoré im podľa primárneho práva nepatrí. Umožňovali by neprimerané uplatňovanie primárneho práva, ktoré by značne prekračovalo pôsobnosť, ktorú im normotvorné orgány Únie priznali a chceli priznať. V spojení s dôsledkom neaplikovateľnosti vnútroštátnej normy podľa primárneho práva a s právomocou neuplatniť vnútroštátnu normu bez podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorú Súdny dvor priznáva vnútroštátnym súdom každého stupňa, by v takejto situácii vzhľadom na to, že veľký počet právnych oblastí je *tak či onak* ovplyvnený smernicami, hrozilo značné narušenie vnútroštátnych predpisov.

167. Je pritom otázne, či by to bolo v súlade so systémom tvorby a vykonávania práva vytvoreného Zmluvami.

– Riziko rozporu s ustanoveniami Charty

168. Námietka, ktorú som uviedla v súvislosti s priamym uplatňovaním všeobecnej právnej zásady so zreteľom na riziko rozporu s článkom 51 Charty,[182] platí aj v prípade uplatnenia tohto prístupu. V tomto smere odkazujem na argumenty, ktoré som uviedla v súvislosti s touto otázkou. Obmedzenie okruhu osôb povinných rešpektovať základné práva stanovené v článku 51 ods. 1 prvej vete Charty teda bráni aj uplatňovaniu všeobecnej právnej zásady vo forme konkretizovanej smernicou 2003/88.

176 — Pozri v súvislosti so zásadami právneho štátu v práve Únie bod 96 týchto návrhov. Pozri rozsudky zo 16. júna 1993, Francúzsko/Komisia, C-325/91, Zb. s. I-3286, bod 26, a z 26. októbra 1997, Banque Indosuez a i., C-177/96, Zb. s. I-5659, body 26 až 31.

177 — Pozri rozsudky zo 7. júna 2005, VEMW a i., C-17/03, Zb. s. I-4983, bod 80, a zo 14. januára 2010, Stadt Papenburg, C-226/08, Zb. s. I-131, bod 45.

178 — Pozri body 61 až 63 týchto návrhov.

179 — Pozri AVBELJ, M.: Temeljna načela prava EU padajo na glavo. In: *Pravna praksa* 2010, č. 7, s. 34, ktorý kritizuje rozsudok Kücükdeveci, keďže zastáva názor, že tento rozsudok by mohol viesť k obráteniu doterajšej judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa neexistencie horizontálneho účinku smerníc naruby. De MOL, M.: c. d., s. 307, vyjadruje pochybnosti o zlučiteľnosti tohto prístupu, v prípade ktorého ide o uplatňovanie všeobecnej právnej zásady (zákaz diskriminácie na základe veku), s požiadavkou právnej istoty, ktorá je v konečnom dôsledku tiež všeobecnou právnou zásadou. Podľa tejto autorky by sa už jednotlivci nemohli spoliehať na (písané) vnútroštátne právo. Namiesto toho by museli brať do úvahy prípadné účinky (nepísanej) všeobecnej právnej zásady.

180 — V tomto zmysle THÜSING, G., HORLER, S.: c. d., a SEIFERT, A.: c. d.

181 — Rozsudok Kücükdeveci, už citovaný v poznámke pod čiarou 3, bod 53.

182 — Pozri bod 127 týchto návrhov.

– Záver

169. Vzhľadom na tieto skutočnosti som dospela k záveru, že priame uplatnenie všeobecnej právnej zásady ako v rozsudku Kücükdeveci s cieľom vylúčiť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je v rozpore s právom Únie, by v prejednávanej veci nebolo možné.

c) Konečný záver

170. Súhrnne je potrebné konštatovať, že právo Únie neumožňuje vnútroštátnemu súdu neuplatniť spornú právnu úpravu vo vzťahu medzi jednotlivcami. Keďže prejudiciálna otázka je formulovaná tak, že je potrebné objasniť, či právo Únie ukladá vnútroštátnemu súdu takúto povinnosť, na túto otázku je analogicky potrebné odpovedať v tom zmysle, že v prípade neexistencie požiadaviek vyplývajúcich z práva Únie vnútroštátny súd nemá ani takúto povinnosť.

3. Subsidiárne zodpovednosť členského štátu za porušenie práva Únie

171. Ak sa preukáže, že došlo k porušeniu práva Únie z dôvodu nesprávneho prebratia článku 7 smernice 2003/88, ale vnútroštátny súd nemôže vyhlásiť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá odporuje právu Únie, za neaplikovateľnú – ako je to v konaní vo veci samej –, vôbec to neznamená, že navrhovateľka v konaní vo veci samej by nemala nijaké práva.

172. Ako som už uviedla v úvode,[183] navrhovateľka v konaní vo veci samej má naopak možnosť podať žalobu o určenie zodpovednosti proti členskému štátu, ktorý porušil Zmluvu, na účely uplatnenia svojho práva na dovolenku za kalendárny rok vyplývajúceho z práva Únie. Právny inštitút zodpovednosti štátu v práve Únie umožňuje občanovi dosiahnuť v takom prípade zadosťučinenie, keďže ukladá dotknutému členskému štátu povinnosť nahradiť škodu spôsobenú porušením práva Únie, ktorého sa dopustil členský štát.

173. Právo Únie priznáva právo na náhradu škody, pokiaľ sú splnené tri podmienky: cieľom porušeného právneho pravidla je priznať jednotlivcom práva, porušenie je dostatočne kvalifikované a existuje priama príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti štátu a škodou, ktorá vznikla poškodenému.[184] V rozsudku Dillenkofer a i.[185] Súdny dvor najmä so zreteľom na prípady, keď neboli prijaté opatrenia na riadne prebratie smernice, sformuloval prvú podmienku trochu odlišne, a to tak, že cieľ, ktorý sleduje smernica, zahŕňa priznanie práv jednotlivcom, ktorých obsah možno určiť na základe ustanovení smernice, pričom však zároveň zdôraznil, že obidve formulácie majú v podstate rovnaký význam.[186]

183 — Pozri bod 65 týchto návrhov.

184 — GOFFIN, L.: À propos des principes régissant la responsabilité non contractuelle des États membres en cas de violation du droit communautaire. In: *Cahiers de droit européen*, 1997, č. 5-6, s. 537 a nasl.; LENAERTS, K., ARTS, D., MASELIS, I.: *Procedural Law of the European Union*. 2. vyd. London 2006, bod 3-042, s. 109; KNEZ, R.: Varstvo pravic posameznika, ki jih vsebuje pravo skupnosti. In: *Revizor*, 2003, roč. 14, č. 4/5, s. 105; OSSENBÜHL, F.: *Staatshaftungsrecht*. 5. vyd. München 1998, s. 505, a GUICHOT, E.: *La responsabilidad extracontractual de los poderes públicos según el Derecho Comunitario*. Valencia 2007, s. 473 a 474, vychádzajú z troch predpokladov: 1. účelom porušeného právneho pravidla je priznať práva jednotlivcom, 2. porušenie je dostatočne kvalifikované, 3. existuje príčinná súvislosť medzi porušením a vzniknutou škodou. Pozri najmä rozsudky z 5. marca 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame, C-46/93 a C-48/93, Zb. s. I-1029, bod 51; z 23. mája 1996, Hedley Lomas, C-5/94, Zb. s. I-2553, bod 25; zo 4. júla 2000, Haim, C-424/97, Zb. s. I-5123, bod 36; zo 4. decembra 2003, Evans, C-63/01, Zb. s. I-14447, bod 83, a z 25. januára 2007, Robins a i., C-278/05, Zb. s. I-1053, bod 69.

185 — Rozsudok z 8. októbra 1996, Dillenkofer a i., C-178/94, C-179/94/ a C-188/94 až C-190/94, Zb. s. I-4845, bod 23.

186 — V tomto zmysle tiež bod 51 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs 26. septembra 2000 vo veci Lindöpark (rozsudok z 18. januára 2001, C-150/99, Zb. s. I-493).

174. Pokiaľ ide o rozdelenie právomocí medzi súdy Únie a súdy členských štátov, treba poznamenať, že v zásade prináleží vnútroštátnym súdom, aby určili, či v konkrétnom prípade boli splnené podmienky zodpovednosti členského štátu za porušenie práva Únie.[187] Naproti tomu otázka vzniku a rozsahu zodpovednosti štátu za škodu, ktorá v dôsledku takého porušenia vznikla, sa týka výkladu práva Únie a ako taká patrí do právomoci Súdneho dvora.[188]

4. Záver

175. Vzhľadom na všetky tieto skutočnosti je potrebné odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku tak, že článok 7 smernice 2003/88 neukladá vnútroštátnemu súdu, ktorý rozhoduje spor medzi súkromnými osobami, povinnosť neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré podmieňuje vznik práva na platenú dovolenku za kalendárny rok skutočným výkonom práce v dĺžke najmenej desať dní počas referenčného roka a ktoré nemožno vyložiť v súlade so smernicou.

C – *O tretej otázke*

176. Pri formulovaní svojej tretej prejudiciálnej otázky vnútroštátny súd zjavne vychádzal z určitého vnútroštátneho právneho rámca, ktorý stanovuje právo na dovolenku za kalendárny rok rôznej dĺžky v závislosti od príčiny neprítomnosti pracovníkov z dôvodu choroby, pričom tento rozdiel je podľa všetkého založený na tom, či je príčinou tejto neprítomnosti pracovný úraz, choroba z povolania, úraz na ceste do zamestnania a späť alebo choroba, ktorá nie je chorobou z povolania. V návrhu na začatie prejudiciálneho konania nie je uvedená príslušná dĺžka dovolenky. Je iba preukázané, že tento vnútroštátny právny rámec za určitých podmienok stanovuje platenú dovolenku za kalendárny rok, ktorej dĺžka prekračuje minimálnu dobu štyroch týždňov stanovenú smernicou.

177. Už v rámci svojich úvah týkajúcich sa prvej prejudiciálnej otázky som uviedla, že právo na platenú dovolenku za kalendárny rok zaručené článkom 7 smernice 2003/88 vzniká nezávisle od prípadnej neprítomnosti pracovníka z dôvodu choroby v priebehu referenčného obdobia, pokiaľ bol riadne vypísaný na nemocenskú dovolenku.[189] Ako vnútroštátny súd správne zdôrazňuje vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania, článok 7 smernice 2003/88 nestanovuje nijaký rozdiel založený na príčine neprítomnosti pracovníka, ktorý je na nemocenskej dovolenke. Naopak toto ustanovenie smernice týkajúce sa práva na platenú dovolenku za kalendárny rok sa vzťahuje na „každého pracovníka“. V dôsledku toho majú podľa článku 7 ods. 1 všetci pracovníci, vrátane tých, ktorí boli z jedného z vyššie uvedených dôvodov na nemocenskej dovolenke, právo na dovolenku za kalendárny rok v minimálnej dĺžke štyroch týždňov.

178. To však neznamená, že členské štáty by neboli oprávnené stanoviť vo svojich vnútroštátnych predpisoch dovolenku za kalendárny rok, ktorej dĺžka by prekračovala dobu štyroch týždňov stanovenú právom Únie, keďže ako vyplýva zo samotného znenia tohto ustanovenia, ide len o minimálnu dĺžku. Toto ustanovenie totiž treba vykladať v kontexte všeobecného účelu smernice 2003/88, ktorý podľa článku 1 ods. 1 spočíva v stanovení „minimálnych požiadaviek na bezpečnosť a ochranu zdravia pre organizáciu pracovného času“, pričom touto smernicou podľa článku 15 navyše nie je dotknuté „právo členských štátov uplatňovať alebo prijímať zákony, iné právne predpisy alebo správne opatrenia, ktoré sú priaznivejšie pre ochranu bezpečnosti a zdravia pracovníkov alebo ktoré umožňujú alebo dovoľujú uplatňovanie kolektívnych zmlúv alebo dohôd uzavretých medzi sociálnymi partnermi, ktoré sú priaznivejšie pre ochranu bezpečnosti a zdravia pracovníkov.“ Z toho vyplýva oprávnenie členských štátov prijať v oblasti práva na platenú dovolenku za kalendárny rok pravidlá, ktoré sú priaznivejšie ako pravidlá stanovené v práve Únie.

187 — Rozsudky Brasserie du pêcheur a Factortame, už citovaný v poznámke pod čiarou 184, bod 22, z 26. marca 1996, British Telecommunications, C-392/93, Zb. s. I-1631, bod 41, a Lindöpark, už citovaný v poznámke pod čiarou 186, bod 38.

188 — Rozsudok Brasserie du pêcheur a Factortame, už citovaný v poznámke pod čiarou 184, bod 25.

189 — Pozri bod 52 týchto návrhov.

179. Smernica 2003/88 tiež nebráni členským štátom, aby stanovili určité podmienky, pokiaľ ide o pravidlá, ktoré stanovujú priaznivejšie zaobchádzanie, pokiaľ tým nebude dotknutá minimálna ochrana zaručená smernicou. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na rozsudok Merino Gómez[190], v ktorom Súdny dvor konštatoval, že článok 7 ods. 1 smernice, podľa ktorého členské štáty prijmú nevyhnutné opatrenia „v súlade s podmienkami pre vznik nároku a pre poskytnutia takej dovolenky, ustanovenými vnútroštátnymi právnymi predpismi a/alebo praxou“, sa má chápať tak, že „vnútroštátne vykonávacie pravidlá musia v každom prípade rešpektovať právo na platenú ročnú dovolenku v dĺžke aspoň štyroch týždňov.“[191] V súvislosti s otázkou, o ktorú ide v konaní vo veci samej, to znamená, že členský štát je v zásade oprávnený rozdielne zaobchádzať s pracovníkmi, pokiaľ ide o minimálnu dĺžku dovolenky za kalendárny rok, podľa príčiny neprítomnosti pracovníka, ktorý je na nemocenskej dovolenke, pokiaľ bude dodržaná minimálna dĺžka štyroch týždňov stanovená v článku 7 ods. 1 smernice.

180. Ustanovenia, ktoré upravujú právo na nemocenskú dovolenku a podmienky jeho výkonu, tiež nestanovujú prípadné požiadavky, z ktorých by mohol vyplynúť odlišný záver, keďže ako Súdny dvor správne konštatoval v rozsudku Schultz-Hoff a i., toto právo „nie [je] upravené právom [Únie] vzhľadom na jeho súčasný stav.“[192] Toto právo naopak patrí do normotvornej právomoci členských štátov. V dôsledku toho sú členské štáty oprávnené prijať pravidlá, ktoré môžu prípadne viesť aj k skráteniu dovolenky za kalendárny rok, pokiaľ je podmienka stanovená smernicou 2003/88 v súvislosti s dodržaním minimálnej dĺžky dovolenky za kalendárny rok v trvaní štyroch týždňov v každom prípade dodržaná.

181. Nezohľadnenie neprítomnosti z dôvodu choroby ako pracovného času na základe vnútroštátnej právnej úpravy, napríklad v prípade úrazu na ceste do zamestnania a späť alebo choroby, ktorá nie je chorobou z povolania, nemôže mať vplyv na minimálnu dovolenku za kalendárny rok v dĺžke štyroch týždňov. Francúzskej vláde[193] treba dať za pravdu v tom, že tomu treba zabrániť tým, že pracovníkovi sa umožní dodatočne vyčerpať svoju dovolenku počas dostatočne dlhého obdobia na prenesenie dovolenky, ktoré zohľadňuje cieľ smernice 2003/88 týkajúci sa zabezpečenia odpočinku. Ako Súdny dvor konštatoval v rozsudku Federatie Nederlandse Vakbeweging,[194] pozitívny účinok dovolenky za kalendárny rok na bezpečnosť a zdravie pracovníka sa síce môžu úplne rozvinúť, ak sa dovolenka čerpá v roku, na ktorý je určená, teda v práve prebiehajúcom roku, avšak čas odpočinku z tohto hľadiska nestráca na svojom význame, ak sa čerpá v neskoršom období, napríklad počas obdobia na prenesenie dovolenky.

182. Z vyššie uvedených úvah je teda potrebné vyvodiť, že článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnym právnym predpisom a/alebo praxi, ktoré stanovujú rozdielnu dĺžku platenej dovolenky za kalendárny rok podľa príčiny neprítomnosti pracovníka, pokiaľ je v každom prípade zaručená minimálna dĺžka štyroch týždňov stanovená v tomto ustanovení smernice.

190 — Rozsudok Merino Gómez, už citovaný v poznámke pod čiarou 11.

191 — Tamže, bod 31.

192 — Rozsudok Schultz-Hoff a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 27.

193 — Pozri bod 53 vyjadrenia francúzskej vlády.

194 — Pozri rozsudky zo 6. apríla 2006, Federatie Nederlandse Vakbeweging, C-124/05, Zb. s. I-3243, bod 30, a Schultz-Hoff a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 30.

VII – Návrh

183. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor na prejudiciálne otázky, ktoré položil Cour de cassation, odpovedal takto:

1. Článok 7 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnym ustanoveniam alebo praxi, podľa ktorých je právo na platenú dovolenku za kalendárny rok podmienené skutočným výkonom práce v minimálnej dĺžke desať dní (alebo jeden mesiac) počas referenčného obdobia.

2. Článok 7 smernice 2003/88 neukladá vnútroštátnemu súdu, ktorý rozhoduje spor medzi súkromnými osobami, povinnosť neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré podmieňuje vznik práva na platenú dovolenku za kalendárny rok skutočným výkonom práce v dĺžke najmenej desať dní počas referenčného roka a ktoré nemožno vyložiť v súlade so smernicou.

3. Článok 7 ods. 1 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnym právnym predpisom a/alebo praxi, ktoré stanovujú rozdielnu dĺžku platenej dovolenky za kalendárny rok podľa príčiny neprítomnosti pracovníka, pokiaľ je v každom prípade zaručená minimálna dĺžka štyroch týždňov stanovená v tomto ustanovení smernice.